

PITCHWISE

ZBORNIK POEZIJE I KRATKE PROZE

<http://www.fondacijacure.org>

PitchWise 2012

Zbornik poezije i kratke proze

UREDNIŠTVO

Bojan Krivokapić

Maja Klarić

Merima Omeragić

LEKTURA

Merima Omeragić

Bojan Krivokapić

DESIGN I DTP PRIPREMA

Fadil Pleho

DESIGN NASLOVNE STRANICE

Amila Hrustić

PRODUKCIJA

Fondacija CURE, Sarajevo

www.fondacijacure.org

IZDAVAČ

Fondacija Heinrich Böll

ZA IZDAVAČICU

Mirela Grünther Đečević

ŠTAMPA

Tipografija, Sarajevo

ZA ŠTAMPARIJU

Faruk Lakomica - Cako

TIRAŽ

300 primjeraka

Stavovi i mišljenja iznesena u ovom tekstu su autorska i ne predstavljaju izričite stavove i mišljenja izdavača/ice.

PitchWise

Zbornik poezije i kratke proze

Sarajevo, 2012.

UMJESTO PREDGOVORA

Drage čitateljke i dragi čitatelji,

Pred vama je prvi Zbornik poezije i kratke proze "PitchWise".

Nakon konkursa koji je bio raspisan na proljeće 2012. godine, tehničke kriterije zadovoljilo je ukupno 849 tekstova 315 autorica i autora iz Srbije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Slovenije, Kosova, Makedonije, Bugarske, Grčke, Novog Zelanda i Sjedinjenih Američkih Država. Od ukupnog broja tekstova, 581 je poetski, dok je proznih 268.

Nakon dvomjesečnog čitanja i iščitavanja, žiri u sastavu: Bojan Krivokapić, pisac i aktivist u kulturi iz Novog Sada, Maja Klarić, putopjesnikinja iz Šibenika te Merima Omeragić, književna kritičarka iz Sarajeva, za zbornik je odabrao tekstove 35 autorica i autora.

Konkurs nije bio tematski, niti žanrovske određen. Kontekst u kojem se on organizuje, unutar jednog feminističkog umjetničkog i aktivističkog festivala, daje ovoj knjizi jasan politički ton. Također, vodili smo se jednim od glavnih feminističkih principa, a to je *uključivanje*. Namjera nam je bila da uključimo

što više različitih tekstova, različitih autorica i autora, različitih poetika i estetika, ali zajedničkih politika koje ne isključuju Druge i Drugačije, ne ignoriraju niti diskriminiraju Različito i/ili Drugotno, koje otvaraju prostor za Dijalog. Zato je ovaj odabir tako šarolik i zato on i treba da bude šarolik. Njegova “neujednačenost” u tradicionalnom smislu otvara prostor za promišljanje, preispitivanje, prostor za razmjenu, za dijalog. A dijalog je ono bez čega ne bi imalo smisla ni pisati ni čitati.

Među autoricama i autorima u ovoj knjizi ima i afirmiranih, i onih koji to nisu. Nema etabliranih, ustoličenih, bogomdanih, sveznajućih i sl. Ovaj zbornik progovara s jedne, uvjetno rečeno, poluperiferije. On nije posve na margini, ali je dovoljno daleko od centra. Taj prostor graničnosti jest njegova privilegija, to je prostor novih mogućnosti.

Biti dijelom književne scene, dobiti i doći do ravnopravnih uvjeta za sudjelovanje, ovisi o mnogobrojnim faktorima. Jedan od njih svakako je i “pripadanje”. Etnonacionalistički diskurs, toliko prisutan u postjugoslovenskom kontekstu, rijetko dopušta “nepripadajućim” da budu prisutni na umjetničkoj sceni, posebice književnoj. Jednojezičke, jednodržavne, jednonacionalne politike uvek su antisekularne, često sa jasnim klerofašističkim svjetonazorom. One isključuju, tradicionalne su i patrijarhalne, prestrašene pred Drugim, Drugačijim, Različitim. One koriste vidljive i nevidljive mehanizme da “te pojave” ili “smjeste gdje im je mjesto” ili da ih ignoriraju.

Naša je namjera bila da napravimo otklon od patrijarhalnog pogleda na književnost, i na svijet uopće. Ovaj zbornik vidimo kao jednu putujuću, nepripadajuću i dobronamjernu knjigu koja komunicira i zove na dijalog.

Nadamo se da će sljedeće godine pred nama biti neki novi izbor, sigurno posve drugačiji, neke nove poezije i proze. Mi želimo zahvaliti svim sudionicima i sudionicama ovoga Konkursa što su bili spremni (po)dijeliti i pokloniti ono što stvaraju. To je doista dragocjeno i mi kao žiri uistinu smo bili u privilegiranoj poziciji. Iz ovih čitanja i iščitavanja izlazimo bogatiji i sretniji kao što će, nadamo se, izići i čitatelji i čitateljke.

Bojan Krivokapić

Maja Klarić

Merima Omeragić

Poezija

postavljanje cilja
istina je
rađanje venere
jednom sam u jednom hotelu
krik ili kako nas uče šutjeti
jedan poslovni sastanak
zadovoljština
moj tajni peru

tolstoj žaklina ona vitrina dociću

zašto ostajemo zajedno?
kad se zazelenim
jednom sam u jednom hotelu
one razgovaraju
triler konji

preklapanja

Ida Pavilć
(Zagreb / Hrvatska)

KONJI

nemoj crveno
molim te samo ne
crveno

umrla je
nemoj
smrt ne da crveno

konje
konje možeš
ali nemoj riđeg
bijelog uzmi
on je sijed i spor

(papige pjevaju u krletci
gotovo kao prave ptice)

nemoj crveno
upropastit će te
preklinjala je
s druge strane polja

ali već sam uspela se na crnog pastuha
a on na riđu kobilu

daruje mi
dah života
zelenu pticu
iz rukava izvlači

giba se bilje u svom korijenu
svako drvo zove me na zagrljaj

jašem šumom
padajući u naručja ljubavnika
progovaraju mirisima
i vjetrom
nudeći me drugima
prskajući po meni
zrake sunca
kroz vlažne grane
i mlado lišće

meni za ljubav nemoj
to nisam čula
ali znala sam
da jeca
s one strane

nitko ovdje
ne boji se smrti
prkosimo joj
u hodu kasu ili galopu

umrla je
umrla
puštam ju da ode
jer rađam se nova
da slavim i pjevam
ono što ona nije poznavala

o konjima
drveću
papigama
glupim šarenim pticama
o crvenom i crnom
o rukama lijanama omotanim
oko struka kroz kosu

Aida Džiho-Šator
(Mostar / Bosna i Hercegovina)

TRILER

Pokušala je živjeti u praznoj, kockastoj sobi
Nije smetalo što su zidovi bili bijeli,
Nego što su zavijali
Pjesmom budućih dana tmine
Koju je sanjala

Onda je probala hodnik
Gdje je čežnja dobila glas i postala
Fijuk prošlosti koji je meo krv modru
u protoku
Izmeđe dvije stare ključanice
ispod vrata,
ispod pragova

Neki joj je prosjak rekao da proba u
Frizerskom salonu
Živjeti, neko vrijeme
Golub je spomenuo radnju nekog varioca
Na kraju ulice
Žena na kasi supermarketa, rekla je,

Napisala na računu
Pijaca!

Mislili su da će buka odnijeti nemir
Svi su bili ludi
Nikog nije slušala

Hodala je danima
I hodom ostavljala iza sebe
Nacikle cigle omahovljenih krovova
Dugo vremena nije gledala u izloge.
U njima je uvijek sve
Onako lijepo posloženo, mislila je.

Trebaš samo koračati pravo
Cilj će čuti, sam
zvonjavu tvojih koraka,
rekla joj je žena iz trafike na uglu treće ulice.

Ona nije bila luda.

I onda je u dvanaest sati, tačno
Jednog od tih dana
Led s kosti
počeo spadati

Osjetila je kako trnci prolaze
Kroz žile grada, zgrada, betona i malih travnjaka
I uvlače se prvo u njene prste, pa
Venama, pravo do srca, grla i vrha oba ramena

Čula je opet kako diše
Ravnomjerno

Puna nove, crvene krvi
Sjela je da gleda šarene ptice u pred soblju nekog atrija.

Jelena Andđelovski

(Beograd-Novi Sad / Srbija)

ONE RAZGOVARAJU

svaka u svom uglu ringa

Devojčica i Žena.

Na pomisao

da će se kajati

jer te nisam volela

odmah počnem da te volim.

Pobegla, zatečena, ništa

tako me opisuju.

Jednom si me pitala

da li se vidi da sam plakala.

Nasmej se, rekla si...

E, sad se ne vidi.

Kada ustaješ za druge

Kada drugi ustaju za tebe

Zahvalna sam

nikada mi nisi pričala

o prinčevima.

Devojčica i Žena

duvaju vetrove sećanja

jedna na drugu.

Izgleda kao da će svaki čas

neka popustiti.
Volela sam bez dostojanstva.
Niko te nije naučio
da to nije ljubav.
Kada ustaješ kad padneš
Kada ti ustaješ kad padneš
Terala si me u čošak
nisam volela
nikoga ko me tera u čošak.
Kriva, kriva, kriva
tako me opisuju
Zahvalna sam
nisi me učila
da se šminkam
i lažem
da bih našla muža.
Kada ustaješ za sebe
Kada ti ustaješ za sebe.
Uvek me vidiš
kao odraslu.
Devojčica i Žena
dve devojčice
dve žene
svaka u svom delu ringa
grčevito se drže jedna za drugu.

Kristina Posilović
(Rijeka / Hrvatska)

KRIK ILI KAKO NAS UČE ŠUTJETI

gdje/

se sakrio bog, mora da je gagarin umislio svemir
i pretočio se u *space* buhtlu koja halucinira
bestežinskim egom,
space bog mu se smijao u facu kada je pjevušio njegovo
težinsko ime

gdje/

je nestao prah koji sam donijela iz svetišta na jugu
zemlje,
skoro su me pretukli dok sam ga spremala u najlon
vrećicu,
zbog vrećice, najlona ili sve manje količine praha
koja je rezervirana samo za aktivne vjernike

gdje/

je moja crna krunica s koje je otpao čovjek,
visjela je na vratima ormara dok mu ista nisu otkinula
glavu,
bio je to tužan dan, bila je to najljepša i najcrnja
krunica u gradu

gdje/

sam posljednji put vidjela zimski sladoled u kornetu,
baš tamo gdje je šlag bio posebno zimski, dvije i pol
kune prije recesije

ili lipa po deki preljeva, nema ga jer nema ni djece koja
vole lizati,

napravit će si ga sama, samo da završim ovo pisati

kako/

da se obojam u crveno kada grad tu boju ne
prepoznaće,

poplavili smo od soli i titovoga galeba koji se časno
raspada unedogled

subotnja špica nešto je manje plava, ali svejedno
urotničke boje,

zato spavam do podne i čitam u *ljfeu* o ženama i špic
psima

kako/

da se probudim u ranu zoru kada mi je dan predug za
život,

a prekratak za (pred)igru i (*pret*)*pakao*

kako/

da napišem nešto što ima smisla kad me nitko nije
naučio

smislu za pametno, pisati ne znam nego razvlačim
prste po *touch screenu*,
rekla sam tati da će vrištati ispred gradskih vrata,
rekao mi je da pretjerujem,
valjda on zna najbolje, vrištat će u pjesmi

kako/
da pogledam revijalni film kada me s revija izbacuju
jer pljujem u kokice,
jedino me talijanski još može podnijeti i sa mnom
ploviti noćnim krugovima,
na ljepljivim i znojnim madracima valjati se vječno,
tako se i tito valjao sve dok se konačno nije zavalio
gdje gdje kako kako da smislim kozmičko rješenje
gdje gdje kako kako da pronađem gagarina,
gdje da vrištim, gdje će me vidjeti,
kako se zovem, kako ćete me čuti ako šutim!

Sanda Lončar

(Zagreb / Hrvatska)

PREKLAPANJA

I moja je kćer isto tako kao vi uspješna, reče mi
spremačica

Dok me nježno pomakla s radnog mjesta na kojem su
nastajale

Projektne ideje

Bilo je to prvo dizanje od kompjutera danas

Potom sam stala na vrata i ispijala čašu vode, treći
dan

A ona je pričala kako ponedjeljkom

Kad ima slobodan dan

Sa susjedom na placu prodaje pomidore

I drugo domaće povrće

Tako je i moja mater, pomislim ja

Isto tako ponosno

Ali ne kažem naglas

Naše su se dvije slike preklopile, ona to zna

A ja sam umjesto hladne vode

Osjećala okus kisele jabuke

I šutjela

Gordana Kralj

(Velika Gorica / Hrvatska)

ONA

voli košulje na gumbe i kragn oko vrata
voli krinoline na javnim mjestima

Tek u pokojem prašnjavom džepu
Meka i podatna, kao spužva
Tek u pokojem kutku usana
Leži ispružena, opuštena

Al kad spustim pogled niže
Pretrči gradom gola i bosa,
Vrišti plače dreći

Pa odmičem pogled
Od buke i žamora
Polagano
Od oluje i nevera
Na prstima
Od leptir kravata
Nečujno
Od hrpe riječi

Naskroz

Morta bez teksta

Kao hrid na pučini galebima udvara.

Ona je dan mjesec godina

Kazaljka sata

Treptaj oka

Sedina Brkić

(Gradačac / Bosna i Hercegovina)

ŽAKLINA

Danas sam pričao s doktorom
i nijednom ga nisam napao.
Rekao je da se popravljam.
Nisam više lud, Žaklina.

Smanjili su mi dozu tableta.
Sad pijem samo pet dnevno.
I, tek onako, navečer me vežu.
Znaju da nisam lud, Žaklina.

Treću košulju nisam pocijepao.
Stavili su rešetke na prozor
kroz koji sam iskočio.
Ne brini više, moja Žaklina.

Odlučio sam postati pjesnik.
Ovo je moja prva pjesma.
Sigurno, sad od radosti plačeš.
Obriši suze, moja Žaklina.

Sve će biti drugačije.

Imam savršen plan za nas dvoje.

Možda me puste već sutra.

Opet ću biti samo tvoj, Žaklina.

Nikada više neću nasrnuti na te.

I, ako ti ne zacijeli lice,

voljet ću svaki tvoj ožiljak.

To ti obećavam, moja Žaklina.

Neka ti ne smeta

što te zovem imenom njenim,

Žaklina je lijepo ime.

Umilno zvuči, zar ne, Žaklina?

Znaš da sam bio na liječenju

zbog nje, ali shvatio sam,

ti nisi kao ona.

Samo mi vjeruj, moja Žaklina.

Puno je pričala, smijala se,

ali, nije previše vrištala

dok je izdisala pod rikama mojim.

Zar nije pomalo čudno, Žaklina?

Možda ti nisam rekao,
to nije njen pravo ime.
Zvao sam je po svojoj majci.
Ja nikad nisam bio lud, Žaklina.

Elna Kurtović

(Sarajevo / Bosna i Hercegovina)

RAĐANJE VENERE

Prvo te tijelo počne golicati iznutra
pa ti od smijeha iznjedre grudi.

Nauče te da se stidiš tog smijeha.

Grudi kriješ, uvlačiš u kičmu,
prekrivaš kosom i rukama.

Monstruozno su male, velike, nesimetrične.

Kada prokrvariš od boli

nauče te da s nelagodom koračaš
i da himen, dio tvoje vagine, nije baš tvoj.

Pažljivo premjeriš svoje tijelo – sve je samo tvoje.

Pređeš zaljubljenim prstima linijama strija
podsjećaju na pruge zebre, naprsnuća narova...

Moje tijelo koje se svakog jutra budi drugačije
može biti školjka i poteći miljekom od svoje raskoši.

Gordana Smuđa
(Beograd / Srbija)

Devojka sa trećeg voli da popije
Govori mi čovek sa petog u liftu
I gleda me otvorenih očiju
Očekujući da dodam šta znam
Izlazim na trećem spratu
Dalje idem peške
Pored dve saksije stoji flašica
Neko je pio pelinkovac
Odlazim do svog stana
Izlazim na terasu
I skačem sa šestog
Stvarno je prevršilo

Katja Knežević

(Sesvete-Zagreb / Hrvatska)

TOLSTOJ

Kazalište je bilo krivo
za prvu laž.

„Dobila sam ulaznice od prijateljice koja radi u
garderobi...
Znaš, veze...“

Moja majka ne zna
biti sretna. Strah
i pucnjevi
naučili su je da je jedino bitno
biti živ.

I nalazi zanos
u preživljavanju.

Luksuz je nezahvalnost.
Za luksuz je slijepa. Progleda samo
ako postoji opravdan razlog.
„Pa dobro, ako si ih već dobila... šteta da propadnu.“
U drugoj pauzi predstave,
poslije rata i prije mira,
pušile smo cigarete koje mi je, što se nje tiče, kupio

dečko,
razgovarale o knjigama koje je voljela.
Ne i o njezinoj mladosti.
Ne znam kad je ona naučila lagati.

Kasnije je bilo lako.
Karte za izložbu koje sam dobila u nagradnoj igri,
putovanje za koje mi je plaćen trošak jer sam napisala
pjesmu,
odjeća s akcije
i kuponi za skupe slatkiše.

Naučila sam lagati
vještije
od glumaca na poklonjenim predstavama.

Majka se sjetno smiješila.
Ne znam je li me pročitala,
ali nije bila puno sretnija.
Možda je samo vjerovala
da njezina odrasla kći
napokon ima više sreće.

Vitomirka Trebovac
(Bukovac / Vojvodina)

JEDNOM SAM U JEDNOM HOTELU

jednom sam u jednom hotelu
uz osećaj anonimnosti
i osećaj slobode usled toga

jednom sam u jednom hotelu
pored otvorenog prozora i
glasova sa ulice

jednom sam u jednom hotelu
danim u kupatilu
sa mnogo knjiga oko kade

jednom sam u jednom hotelu
u sobi o kakvoj se mašta i
s ptičijim mlekom za užinu

jednom sam u jednom hotelu
poželeta da umrem upravo tad.

Aleksandar Hut Kono

(Zagreb / Hrvatska)

ZAŠTO OSTAJEMO ZAJEDNO?

Zašto ostajemo zajedno?

- *Zato što je sve toliko skupo.*

Zašto ostajemo zajedno?

- *Zato što nam se u biti ne da.*

Zašto ostajemo zajedno?

- *Zato što znamo da bi*

i da nismo zajedno

sve opet bilo isto,

samo malo gore.

Zašto ostajemo zajedno?

- *Zato što slutimo svoju pravu cijenu.*

Zašto ostajemo zajedno?

- *Bilo bi teško podijeliti knjige...*

Zašto ostajemo zajedno?

- *Zato što ste i vi ostali zajedno i*

zato što kad smo zajedno

barem nitko ništa ne pita.

Zašto ostajemo zajedno?

- *Zato što u dubini duše znamo*

da svi oni koji nisu zajedno

maštaju jedino o tome.

Zašto ostajemo zajedno?

- *Zato što smo čuli da dobro izgledamo u paru
i da nas je lijepo slučajno sresti u gradu.*

Zašto ostajemo zajedno?

- *Zato što dok god jesmo zajedno
nitko sa sigurnošću ne zna da već odavno nema seksa.*

Zašto ostajemo zajedno?

- *Zato što je ono što zapravo želimo
ostati nasamo,
napokon na miru...*

*ali još su nam u djetinjstvu
dokazali da su želje često opasne i loše.*

Zašto ostajemo zajedno?

- *Zato što živimo u malom gradu.*

A da preselite u veći grad?

- *Onda nikog živog ne bismo poznavali i tek tad
bismo ostali zajedno.*

Zašto ostajemo zajedno?

- *Zato što godine ipak prolaze.*

Zašto ostajemo zajedno?

- *A tko bi znao zašto je suncokret baš žute boje!*

Zašto ostajemo zajedno?

- *Nije zapravo bitno... samo nas pokopajte odvojeno:
svakoga u svoj lijes*

*svakoga u svoj grob
svakoga u svoju zemlju
(oduvijek sam maštala o tome da ni sa kim ne moram dijeliti
kupaonicu).*

Jovanka Stojčinović Nikolić
(Doboj / Bosna i Hercegovina)

POSTAVLJANJE CILJA

Sjećam se iz mladosti
Uskih drvenih stepenica
Ispod muzejske zgrade
Na čijem se vrhu okupilo
Nekoliko sredovječnih gospođa
Satima raspravljujući o nevažnim stvarima

Govor se ruši u zvono na obližnjoj crkvi
Koje se oglašava najjače što može

Sačekam trenutak
Dodam osmijeh na lice
I krenem gore

Sidjite da se popnem

Gospođe se jedna u drugu zagledaše
Bez ijedne izgovorene riječi i pokreta
Mirno posmatrajući razmak između stepenica

Primijetila sam da im se ne žuri

Uglješa Vuković

(Banja Luka / Bosna i Hercegovina)

ISTINA JE

istina je jednostavna
ja sam dobri, tiki musliman
volim uzdahnuti glasno
moja astrološka kombinacija
uživa od članka do temena
ja zaista uživam
ja zaista uzdišem
osećam pileću kost u ustima
reč u stomaku
osećam ruku na butini
i dok je u zraku
istina je pogubno jednostavna
i zato je nikad nećemo priznati
osim kada pišemo pesme
a tada moramo
jer pesma to zahteva

istina je vesela
volim piletinu posutu limunom
manje volim čurku
volim uhvatiti čula rukom

istina je ukusna
moja glad za politikom
za političkom filozofijom
za hardcore pornjavom

istina ima u sebi nečeg muškog
otužno nabijenog
nečeg tvrdog, krutog
a to je muškost
jer muškost je
tužna
jadna
patvorena
neudobna
neiskazana
plahovito čutljiva
mutav dečak

istina je gorka
treba je piti s osmehom
čitam pisce mizantrophe nasmejan
slušam ljudske gluposti raspoložen

istina je kratka
redak knjige nad kojim siktim
fotografija nad kojom slinim

detalji nad kojima svršavam
čarape na golom telu

istina je zbir ljudskih slabosti
ja sam sam sa svojim pasijama
moja prijateljica kaže
rak u škorpiiji oseća do srži

istina je manje lepa
više čulna
ja sve osećam dlakom i preponom
što me dotiče
a mene dotiče
mnogo politike
mnogo hrane
mnogo knjiga
mnogo seksa na skrivenim mestima
u tesnim trenerkama
mnogo nabreklih tela bez imena
sa flekama po licu i butini
svaki dan po jedan mesec u rukama mesečara
koji hoda punih praznih ruku

istina je jaka
od nje se može umreti
ali i sasvim lepo živeti

sa istinom se svaki dan družim
ali samo ponekad priznam
volim sve obrise tuđih tela
u mojim nogama
u mojim rukama
pod mojim kolenima
volim slatku banalnost
nevinu glupost
prostu strast

sazdani smo od telesne istine
ruke
noge
grudi
i
naravno
međunožje
sva istina je tu dole
tu gde je toplo
tamo pulsira moja istina
kad raspravljam o politici
kad gledam pornić
kad spušteni pogled skrećem
dok šetam neprimetan
dok skrivam istinu

koja će se otkriti
u vrisku poezije i tela
jer istina je poezija i telo
više telo nego poezija.

Ives Buljan Gladović
(Zagreb / Hrvatska)

KAD SE ZAZELENIM

Zakopana.

Drvo neće prići bliže da mu
nešto šapnem.

Pošalje mi list jedan
pa još jedan
pa još jedan.

Svaki ljepši od ljepšeg ravno mi na glavu slete.
Od njih sam isplela prekrasan vijenac
Ali odnijela mi ga ptica.

Noge na zemlju već su se navikle
Uče crpiti minerale i vode.

Za stotinu godina dodirnut ću krošnju.
Možda nusprodukt moje fotosinteze ne bude
samo kisik.

Davorka Vidović Lipljin

(Varaždin / Hrvatska)

MOJ TAJNI PERU

sve znam i sve raspoznajem
dio tebe i mene u neraskidivom akvarelu noćnih
zbivanja

jezero koje nas prelijeva i vlakovi koji nestaju u magli
poznati okvir sa crnim potpisom

jesen je i ne preostaje mi drugo nego slikati žutim
lišćem

tvoje smaragdne oči i put boje zemlje
davno je to bilo kada poveo si me na tajno putovanje
na jezero Titicaca u spomen tvojih predaka

uvijek ti nadrealni potezi kojima te skrivam u
svoje šarene sukњe peruanskih pjevačica
a onda skupljam zelenu i crvenu dugmad
tajnu spravu za pjevanje mog srca

jednom davno bila sam ptica koja je preletjela
tvoj ocean i to nije metafora jer zgrčene noge i
zgrčeno srce ne može se samo tako zaboraviti

i kada mi pišeš duga pisma noćna morska da sada si
osamljen u zaboravu Lime jutarnje ja točno sve znam
opet te grli ocean svilenim rukama

davno je to bilo kada poveo si me na jezero Titicaca
davno je to bilo a davno je baš sada i davno je sutra
davno je zauvijek i u potpunoj tišini
zauvijek su urezane tvoje indijanske usne
u svaku vlas moje kose

Gordana Tkalec

(Zlatar / Hrvatska)

VITRINA

Za čiju me sigurnost
Stavljaš u vitrinu i potežeš staklena vratašca
Kad me i gledanje
svega čime se mučiš
i kitiš
ubija.
I limuni i brašno na tezulji
i utezi
i sparina razgovora
i zadah prešućene isprike
i odmaknuta stopala
i ispružen lakat ...

Želim se odmoriti.
Tako me bole oči.
Ostavi me onda u toj vitrini.
Al molim te,
Okreni ju prema krovnom prozoru.
Razmoći me.

Lela Krljar Lisinac
(Beograd / Srbija)

DOĆI ĆU

Doći ću još jednom da poberem želje sa tvojih dlanova.
Nemiri što me gone od kada postojim,
sipljiva duša - sklona zbegu, naklona lutanju,
doneće me opet u vrt tvojih htenja...

- Gledam kroz okna ljudskih slutnji u strepnju zrelog
dana.

Znam da ima me još uvek iza tvog vida, pod mislima
svakodnevice,
znam da drhtim opirući se pesku zaborava pod čelom
zrelog čoveka,
u telu čije krilo dečaka i zagrljaj mladog ljubavnika
poznam kao svoju senku.

I bez misli, i bez osećaja, tvoj dodir znam, koliko ti i
ćutnju razumem.

Blizinu pijem. Odraz u sebi, kao u srebru, tajim i ne
priznajem.

Doći ću još jednom da poberem želje sa tvojih dlanova.
One želje što rasipale su se svuda – od nemila, do
nedraga,

vrtlozima strasti, goletima samoća, pustošima poraza,
dubinama padova;

želje, što maskirane si proneo kroz radosti meni tuđe i
nepoznate,

kroz bistrinu sreće trenutaka nedeljenih...

Na vrhovima prstiju i dalje gori žudnja nezgaslog
žara,

topla – taman toliko da nedrima mi ispisuje radost
sunčevih struna.

Talas potresa tvog bila razdire i cepa granice vremena,
prostore koji širine upiru u daljine i u večnost što nas
deli.

A mrva istine skrojene našim postojanjem gorostasno
bdi nad trenom koji me tebi nosi...

još jednom, da poberem želje sa tvojih dlanova...

Doći će još jednom, posle vremena i nadanja,
posle zakasnelyih vozova i izgubljenih vera.

Doći će zaodenuta u sliku lika koji pamtiš pod mojim
imenom,

tek nešto bogatija za svitak godina i naramak vrlina
sakupljenih iskustvom,

doći će da priznam ti sve svoje hrabrosti,
da podičim se ludostima onako kako samo ja znam i
kako samo tebe raduje,

da obećam da više nikada neću obećati sve što mogu,
a neću da ispunim!

Veruj da će doći.

Marina Žebeljan

(Zrenjanin / Vojvodina)

ZADOVOLJŠTINA

Postajem anemična
Osunčana samo
Veštačkim svetlom monitora
U poslednje vreme
Peku me oči
Jer često imam običaj
Da virtuelno varam
Svog debelog muža
Do dva sata iza ponoći
Služeći se
Izduženim
Raznobojnim
Igračkama
Kojima je
Čika Frojd lečio histeriju
I koje nipošto
Nisu za decu

Andreja Hlupić

(Zagreb / Hrvatska)

JEDAN POSLOVNI SASTANAK

Dok sjedim na poslovnom ručku,
Poslovni partner mi priznaje kako ima ljubavnicu
Poslovnu ljubavnicu, naravno.
Naručujem gin jer ne podnosim nevjeru u braku
Poslovni partner je bijesan jer je poslovni muž
Poslovne partnerice upao u ured
I razbio Mac
Naručujem gin jer ne podnosim razbijanje Mac-a
I tako vidno pijana u 14.30
Sjedim u Jankomiru i razmišljam
Zašto sam ja uopće poslovna žena?
Kad sam htjela biti učiteljica od prvog do četvrtog
„Moja bi klinka sigurno išla u tvoj razred“
Kaže, nimalo poslovno, poslovni parter
I stavi mi ruku na koljeno

dosta mi je zamisljjanja nasilja	saskija
maslačak	pokojnikove ruke
ljubav	coeur bien protégé
definicija svakodnevnosti iz rječnika	silvijana
drvo života	iz rukopisa život
	Proza
	da mi je danas bilo susresti sebe
iskra na lancu	povratak i ja imam priču

Želimir Periš

(Zadar / Hrvatska)

Silvijana

i

Rekao mi je zlo. Rekao mi je zlo, prevaro i obmano, bježi od mene, koliko sam te puta zvao, koliko puta nisi došla, koliko si se puta pravila da ne čuješ, koliko si spletki isplela, znam ja što ti hoćeš, znam ja što ti hoćeš od mene, hoćeš da umrem, to hoćeš, hoćeš da umrem pa da prodaš stan, novce moje hoćeš, sve ja znam, ali platit ćeš ti meni, ništa se ti ne brini, sve ja znam, sve ču ti ja naplatiti, ništa nećeš dobiti od mene, ništa, ništa nisi zaslužila i ništa nećeš ni dobiti, dovoljno si ti ukrala od mene, sve ja znam, gdje ćeš sad, dolazi ovamo kad ti govorim, vrati se, gdje si pobjegla, bježiš je li, sve je meni jasno, sve je meni jasno zašto ti bježiš, dobit ćeš ti svoje, nemaš ti gdje pobjeći, naći ču ja tebe, sve ćeš ti meni platiti, gdje mi je štap, gdje mi je štap dohvativ li te štapom platit ćeš, sve ćeš ti meni platiti. A ja sam čučnula u kuhinji iza peći i plakala.

ii

Bila sam kod njegovog liječnika. Rekao je to je tako, to se tako razvija, ništa se tu ne može, bolest se širi, malo po malo uzima maha, mi to možemo probati usporiti i to je sve što možemo, dat ćemo neke tablete za smirenje,

kad se tjeskoba poveća dat ćemo više tableta, moramo naći dozu koja pomaže, to ne možemo znati, to je individualno, dajte mu jednu tabletu ujutro i navečer, pa ako vidite da ne pomaže, ako je i dalje tjeskoban, ako ne spava, dajte dvije, dvije će pomoći, ako ne pomognu dvije dajte tri, samo pazite na tlak, ove tablete snižavaju tlak, pa treba paziti na tlak, ja ću vam napisati recept, a vi ćete onda naći mjeru, ne možemo ništa više, samo lijekove i izdržati, bit će boljih faza, bit će lošijih faza, bit će i agresivan, i zločest, takva je to bolest, ali morate razmišljati unaprijed, znate, to nikad neće ići na bolje, to će biti sve gore i morate razmišljati kako ćete kasnije, vi ste sami je li, nemate brata ili sestru, to je nezgodno, teško je brinuti za roditelje, teško je kad nemate nikoga, ali ni oni nemaju nikoga, znate, samo nas, rekao je liječnik.

iii

Kad sam se vratila, otac je sjedio na kauču i kuhinjskom krpom pokrio oči. Izgledao je kao da spava. Nasjeckala sam mrkve i stavila u kuhati, oribala pod koji je isprolijevao u kuhinji. U sobi je razbio sat, skupila sam ga i bacila, presvukla postelinu sa mrljama od njegove mokraće, na madracu je ostala velika mrlja, preokrenula sam ga na drugu stranu na kojoj su stare osušene mrlje. Tad se probudio.

E, moja Silva, rekao je pomirljivo, ko je mislio ovo dočekati, ko je mislio da će ovako biti, bolestan a ništa

me ne boli, a ništa ne mogu, a nemam ni vrućicu, ko je mislio da će do ovoga doći, gdje su oni naši lijepi dani, vidiš li što nam godine rade, moja Silva, vidi na što smo spali, a gdje je Marica, gdje je moja Marica što se ne javi, Marice gdje si što me ne čuješ, Marice! Ne viči oče, rekla sam mu, zaboravio si, majka je umrla prije dvije godine, sjećaš se, samo si zaboravio, nije to ništa. Onda je ušutio, vidjela sam kako mrko gleda ispred sebe. Dohvatio je štap i udario me po glavi. Lažeš, lažeš zlo jedno, lažeš i varaš me, sve mi lažeš, znam ja dobro, ti me praviš ludim, znam ja što ti hoćeš, hoćeš novce, svi to hoće, vi bi mene u ludnicu strpali, to bi vi, znam ja, u ludnicu pa podijeliti novce, sve je meni jasno, al nećeš ti sa mnom tako, o ne, zapaprit ću ja tebi, sve ću ti zapapriti, jel ti jasno, neće mene nitko zajebavati, još ja mogu tebi zagorčati, nećeš se ti sa mnom zajebavati, sad ćeš ti vidjeti. Onda se napregnuo i učinio stolicu u hlače.

iv

Ne mogu više izdržati. Ne mogu više. Ne znam što s njim. Ne znam kako. Zvala sam Andreja. Nije se javio. Za pet minuta je poslao poruku da je negdje na konferenciji nekakvoj i da će se javiti kasnije. Ocu sam umrvila dvije tablete u jogurt. Pola je popio, pola prolio po sebi. Nije prestajao vikati. Polegla sam ga u krevet i rekla mu da moram ići, ne mogu ostati, sutra radim i moram spavati, tu nemam gdje, ne mogu još jednu noć

odsjediti na stolici, kičma me ubija, križa me ubijaju, a moram raditi, šef je već nervozan, previše sam izostala, ne mogu svako jutro biti s tobom, moram cijelu smjenu odraditi na nogama, zato moram kući spavati, moram u krevet, ali vratit će se sutra poslije posla će doći pa će ti skuhati nešto, ujutro pojedi jogurt, za ručak imaš juhu od mrkve, ostavit će je na štednjaku, laku noć oče, rekla sam mu, a on me tek onda pogledao i rekao lažeš, znam ja što ti hoćeš, hoćeš moje novce.

v

Nazvala me Dijana, pitala kako je, rekla sam loše je. Rekla je izdržat ćeš, samo se moli i gospa će ti sve muke ublažiti, ja se svaki dan molim i svaki dan mi gospa pomogne, blažena djevica Marija, baš ona.

vi

Kući sam stigla za vremenske prognoze nakon dnevnika. Josip je sjedio za kuhinjskim stolom i gledao me staklenim očima. Pored njega velika boca kole, prazna, s nekoliko kapi rakije na dnu. Ništa nisam rekla, prošla sam prema sobi samo da se uvučem u krevet, samo da prespavam sve i svakoga, ali nije me pustio. Gdje si ti dosad, rekao mi je šupljeg pogleda. Gdje si ti dosad, gdje se skitaš, kurvo, opet se negdje vucaraš, stalno negdje ideš, stalno neka opravdanja, kurvo, ti si kurva, samo kurve šeću okolo po cijele dane, kurve, kraljice noći, hahaha, ti kraljica, ti si smeće zadnje i

ološ, dno dna prljavština obična, ti si kurva, stalno neke priče, ne želim čuti ni riječ, dosta mi je razgovora, dosta mi je laži i opravdanja, nemaš se ti meni što pravdati, kurvo jedna prokleta, to si, ti si kurva, dno, dno koje treba zgaziti! Podigao je ruku, otrčala sam u sobu i zaključala se, a on je ostao vikati cijelu noć.

vii

Budilica je zvonila u pet. On je hrkao s glavom na kuhinjskom stolu. Pored glave mu se pojavila još jedna boca kole s dopola popijenom rakijom. Po podu rasuta tjestenina. Razbijeno keramičko posuđe. Moj kaput zgažen i zgužvan. Kauč na pola prostorije. Pljunut televizor. Ulagzna vrata zaključana. Pokušala sam otključati, ali nisam uspjela. Promijenio je bravu.

viii

Na posao sam zakasnila pola sata. Šef je ušao dok sam oblačila pregaču. Znaš, Silvijana, ja razumijem da imaš situaciju, rekla si da ti je otac bolestan, ja sam te pustio dva dana, jesam li te pustio, jesam, ali si danas trebala doći, a vidi, pola sata je prošlo, ja nisam znao ni hoćeš li doći ili nećeš, nisi se javila, ali dobro, ja razumijem, rekla si ti meni i otac bolestan i s mužem imaš problema, sve je to razumljivo, svi mi imamo problema, ali ja moram znati da ćeš doći na vrijeme, ja ne mogu otvoriti smjenu bez jedne prodavačice, ti to znaš i sama, i što sad ako se to nastavi, htjet ćeš oca njegovati, to je meni razumljivo,

mi se brinemo za svoje roditelje, imam i ja staru majku, ali to je sve više slobodnih dana, ja ti ne branim, da se razumijemo, meni je to sve shvatljivo, ali ja nemam s kim otvoriti smjenu, ja ne mogu sam tu raditi, ti to razumiješ, zato molim te nemoj više, znam da imaš problema, svi mi ih imamo, ali nemoj svoje probleme donositi na posao, imaš još deset dana godišnjeg, to iskoristi kako ti bude odgovaralo, eto to ti dopuštam da sama odrediš, samo mi javi dva dana ranije, i kad kažeš da ćeš doći, onda dođi, jel se razumijemo, ovo da mi kasniš pola sata to se ne smije više ponoviti, ja sam morao zvati Anicu da dođe, ja nisam znao hoćeš li ti doći ili nećeš, i sad će ona doći i odraditi smjenu, i kako da ja platim tu dnevnicu, idi sad kući, njenu dnevnicu ču ti odbiti od plaće i sve u redu, i sutra dođi na vrijeme na svoju smjenu, jel to jasno, a ako ti treba slobodni dan javi dva dana ranije, sve ti dopuštam, ali ovako više ne ide, to neka je jasno.

ix

Oca sam zatekla na podu. Zvala sam ga i vikala, nije reagirao, samo je ponavljaо, o Silva, o Silva, o Silva, o Silva, o Silva, o Silva, o Silva. Nisam ga mogla podići, nisam mu mogla pomoći, zvala sam hitnu pomoć. Dežurni tehničar je pitao u kakvom je stanju, koja mu je dijagnoza, kakve bolesti ima, demencija razumijem, a koliko ima godina, osamdeset i jednu kažete, kakve znakove demencije pokazuje, jede li redovno, gdje je

sad, leži na podu, možete li ga nasloniti, da li je pri svijesti, odgovara li na pitanja, možete li mu dati vode, da li ima temperaturu, koje lijekove piye, nismo sigurni za intervenciju, kažete da zna biti agresivan, kažete da je paranoičan, da se gubi, to je sve od demencije, to nije napad, to je takvo stanje, to nije za liječnika, dajte mu tabletu za smirenje, dajte mu duplu dozu, smjestite ga u krevet i do ujutro će biti u redu, ako odbija umrvite mu u vodu i prevarite ga nekako, čujte to nije za liječnika, imamo puno ozbiljnijih intervencija gospođo, dajte mu lijek, izmjerite mu tlak, ako bude problema nazovite. Nisu htjeli doći. Jedva sam ga naslonila uz zid. Umrvila sam mu dvije tablete u vodu. Nije htio otvoriti usta. Gledao je ispred sebe i tresao glavom. Nisam mogla ništa. Nazvala sam njegovog liječnika kući. Kažete hitna nije htjela doći, razumijem, ja ču ih nazvati, rekao je. Hitna je došla za dvadeset minuta. Liječnik i tehničar su ga podigli na krevet, izmjerili mu tlak i temperaturu, dali mu injekciju za smirenje. Hoćete ga voziti u bolnicu, pitala sam. To nije za bolnicu gospođo, rekao je bolničar, demencija se ne liječi u bolnici, vidi se da je on dobro, pacijent je njegovan, tu nema osnova za bolnicu, vama treba dom ne bolnica, kako da ga odvedete u dom, morate se upisati, liste su duge, čeka se po dvije godine, znam, to je previše, ali je tako, imate i privatne domove, da, jako su skupi, više od prosječne plaće, da, to ne može svatko priuštiti, a što da radite, ne znam, gospođo, ne znam.

x

Ne mogu više. Ne znam kako dalje. Zvala sam Andreja. Nije se javio. Nazvao me pet minuta kasnije. Rekao je bio sam na sastanku, izišao sam samo na kratko da te čujem, kako si, kako djed, toliko loše, što ćeš s njim, ima li ti tko pomoći, kako to misliš samo ja, mama ja ne mogu, sad radimo nešto važno stalno radim, ne bih sad nikako mogao dobiti slobodno, evo vidiš i sad sam na sastanku, a ne može ni Anita, sad su upisi, Emilio hoće u gimnaziju, ide na pripreme i iz matematike i iz engleskog, Anita radi s njim, ja sam na poslu stalno, ali gledaj, poslat ću ti nešto novaca, nađi nekoga, nađi neku ženu da ti pomogne s njim, da ga presvuče, da mu da jesti, bar jednom dnevno da svrati bit će lakše i tebi i njemu, kako je otac, stalno piye, promijenio je bravu, ne, nisam se čuo s njim, ma ne želim ga zvati, nemamo što pričati dok je pijan, zašto uopće ideš tamo kad je takav, znam da to ne prestaje, znam da nemaš gdje, možeš se kod djeda stisnuti, ma znam da nema mjesta, sve razumijem, ali ne znam što da ti kažem, evo zovu me, moram natrag na sastanak, ajde izdrži, još malo pa će biti bolje, ajde javim se, čujemo se mama.

xi

Nazvala sam šefa reći mu da mi treba još nekoliko dana slobodno, da mi je otac zbilja loše. A jesam li rekao da mi javiš dva dana ranije, samo sam to tražio, dva dana, pa ne mogu ja sad iz ničega tebi naći zamjenu, ne

može to tako, lijepo sam ti rekao, sve sam ti omogućio, ali ovako ne može, sutra dođi na posao, odradi svoju smjenu, pa čemo onda vidjeti, ili ne moraš ni dolaziti, i ne zanima me koliko ti je ostalo do penzije, ja nisam socijalna organizacija, sutra ćeš se pojaviti na poslu, ne zanima me kako, ništa me ne zanima, odradit ćeš svoju smjenu sa smiješkom il' se ne pojavljuj uopće, radna knjižica će te čekati za pultom, samo da znaš.

xii

Kući sam stigla pred dnevnik. Samo da si uzmem nešto odjeće da imam u čemu na posao. Prostrt ću deku na pod i spavati uz oca dan-dva, dok ne smislim kako dalje. Bilo je otključano. Josip je sjedio za kuhinjskim stolom i gledao me onim istim staklenim očima. Ista poza, isti pogled, samo je više praznih boca rakije oko njega. Kurvo, rekao je. Kurvo, znam gdje se kurvaš, ništa ti nije sveto, kurvo, po cijele dane lutaš, po cijele noći se kurvaš, smeće jedno obično, ološ, ti si ološ koji hoda zemljom, ne odgovaraj mi, ništa mi ne odgovaraj, jer ne želim čuti ni jednu riječ od tebe, prokletinjo obična, crve koji gmiže, ti si crv, zgazit ću te crve, kurvo obična, bijedna! Pokušala sam mu odgovoriti, ali nijedna riječ ne dolazi do pijanog uma. Čuje samo što želi čuti i vidi samo što želi vidjeti. Ušla sam u sobu, uzela torbu i krenula pakirati odjeću, a on je ušao za mnom i udario me plastičnom bocom punom rakije po glavi. Pala sam i na podu me nastavio tući nogama.

xiii

Dijana kaže izdržat ćeš, samo se moli i gospa će ti sve muke ublažiti, blažena djevica Marija, ona zna naše muke, ona zna kako nam je, i ona je bila žena u muškom svijetu izgubljena i baš je nju gospod bog izabrao da spasi ženski rod, ajde, moli se sa mnom, kaže Dijana. Kaže zdravo Marijo, milosti puna, gospodin s tobom, blagoslovljena ti među ženama i blagoslovljen plod utrobe tvoje, Isus. Sveta Marijo, majko božja, moli za nas grešnike, sada i na času smrti naše, amen. Zdravo Marijo, milosti puna, gospodin s tobom, blagoslovljena ti među ženama i blagoslovljen plod utrobe tvoje, Isus. Sveta Marijo, majko božja, moli za nas grešnike, sada i na času smrti naše, amen. Zdravo Marijo, milosti puna, gospodin s tobom.

xiv

Nazvao je otac. Oče, dobro ti je? Odlično mi je, kaže. Da je skuhao ručak, da dođem. Uredio je i prozračio cijeli stan, napokon podigao rolete da sunce obasja mračne zidove. Skuhao je sarne kakve je mama radila. Predivne sarne, sa sjeckanom junetinom i teletinom umotanom u lišće vinove loze, ne melje se meso nego se sjecka, kako je mama spremala na selu, i bez riže. Napravio je veliki lonac, tko će to sve pojesti, tata. Svi ćemo pojesti, kaže, svi će doći. Hvala gospi Mariji što te ozdravi, oče.

xv

Cure na poslu su napravile tortu. Jabuke i cimet, kao pita, ali na dva kata, tri kata. Dijana je na vrh torte stavila mali kipić gospe Marije. Sve smo se uhvatile za ruke i izmolile Zdravo Marijo milosti puna. Onda je došao šef. Zagrljio me i rekao draga mi je da si se vratila. Sad će sve biti u redu. Prvi kupac koji je ušao je nosio kiticu ljubičica. To je bio Josip. Ubrao ih je u vrtu. Obrijao se i počešljao. Obukao je odijelo u kojem smo se ženili. Stao je u njega kao po kroju, ili ga je dao proširiti ili kao da više nije imao onaj golemi trbuh. Imao je malo zemlje na cipelama. To je iz vrta, dok je brao ljubičice. Obrisala sam mu cipele. Uvijek ima zemlje na cipelama, puno je radio na terenu sve dok tvornica nije propala. Hvala gospi Mariji koja je smirila njegov bolni jal.

xvi

Došao je Andrej. To je moj sin, vidite koliki je. I on se postarao, ima dva sina, krasna, stariji će sad upisati gimnaziju, ide na pripreme, ali mu sigurno ne treba, on je tako pametno dijete. Oboje su pametni, reci gospodži, Andrej, jelda su pametni. Andrej pita boli li me. Reci joj kako su dečki pametni, unuci moji, a što mi je ovo u nosu? To ti je sonda, mama, nemoj to skidati. Kakva sonda, zašto sam u krevetu, zašto su mi ruke zavezane? Trgala si infuziju pa si ruku raskrvarila, zato su ti zavezali ruke. Ma što to pričaš, Andrej, gdje sam to ja? Oh, mama, rasplače se Andrej.

Lada Vukić

(Zadar / Hrvatska)

POKOJNIKOVE RUKE

Sve je počelo onoga trenutka kada se na cesti, točno ispred mene, iznenada našao kombi pogrebnog poduzeća, što nisam držala dobrim znakom. Bio je to jedan od onih modernih i brzih automobila, sa slikom palminih grančica na crnoj karoseriji. Nikad mi nisu bile jasne te palme, kao da će pokojnik nakon što umre krenuti na Havaje, umjesto na drugi svijet. Da se mene pita, ja bih nacrtala oblake i zvijezde. I puno anđela. Slažem se da nije lako pronaći pravi simbol i oslikati smrt. Što bi tek o tome rekli oni koji ne vjeruju u ništa?

No dobro. Ne znam koje je bilo njegovo odredište, ali moje je bilo mala draga s druge strane otoka i izvlačenje vrša na površinu mora. Kombi je bio pun. Mislim, dobro se vidjela smeđa kapsa postavljena na uzdignutom postolju, a na njoj buket crvenih ruža. Upravo smo se nalazili u blizini te nesretne okuke, kad se kombi od prevelike brzine zanio i rubom zahvatio metalni oluk uz cestu. U tom trenu stražnja vrata su se otvorila, a kapsa s cvjetnim aranžmanom iskliznula je van. Sve se dogodilo na onom mjestu gdje sam i ja trebala sići s ceste i makadamskim putem nastaviti prema dragi.

Izgledalo je čudno, ali baš tu se nalazio prometni znak, strelica, koja je upućivala na postojeći bijeli put. Činilo se kao da pokazuje mjesto i cilj gdje bi kapsa trebala sići. Oštrom strminom mrtvački kovčeg kliznuo je bez zaustavljanja pravo prema moru. Kao da se ništa nije dogodilo, vozač je s otvorenim vratima i gasom do daske produžio dalje. Najnormalnije.

Neko vrijeme samo sam stajala tako, pomalo začuđena. Što sad? Kuda? Na vidiku više nije bilo ničega, ni crnog kombija kao ni kapse. Sve je izgledalo kao loš san ili tek priviđenje.

Nije bilo druge. Počela sam se spuštati nizbrdicom prema dragi. Posvuda sam nailazila na zgnječene i rasute cvjetne ostatke. To me podsjetilo na to kako godinama nisam bila na groblju. Prestala sam odlaziti. Čemu? Uopće se ne zamaram s mrtvima. Njima više nismo potrebni, makar ne onako kako ljudi vole misliti da jesu. Parada za žive, tako ja to volim nazivati. Kao da buketi cvijeća mogu zamijeniti živu riječ. I kao da raskošniji bolje pričaju!

Počela sam se pitati u kakvom li će stanju naći kapsu, kad konačno siđem dolje, i nije li možda završila u moru? Kako bi to tek bilo nezgodno! Jest da drvo pliva, ali ipak...

Na pola puta sam je uočila kako bočnim dijelom stoji zabijena u žbunje i tamaris. Nestvarna slika raspuknutog sanduka bila je savršena prilika za

plakanje. Ljudi to vole raditi. Plakati. Ja ne. Varka je da se po suzama da odrediti težina ljudske boli. Pustiti suzu zbog drugih, lako je. Zbog sebe samoga, sto puta je teže.

Kad sam joj skroz prišla, kapsa je uspjela potisnuti i zadnju pomisao na ribolov. Mora da je bila učinjena od najkvalitetnijeg drveta jer nije se rasula cijela, iako je klizila niz tu nevjerojatnu strminu. Ipak, iz onog dijela gdje ju je stablo zaustavilo, nesretniku je izvirila ruka. Do lakta.

Učinilo mi se tada sasvim neprimjerenum, praviti se kao da se ništa nije dogodilo, i baviti se onim zbog čega sam i došla, a to znači; sjesti u čamac, odveslati, podignuti vrše, očistiti riblje ljeske i iznutrice i pri tom razmišljati o ručku, dok tu leži mrtvac. To bi bilo nepoštivanje pokojnika. Nisam znala što bi dalje, pa sam sjela do njega. Neko vrijeme nisam radila ništa. Samo sam sjedila i pustila misli da mi šume umom, kao more. Možda iz dosade ili čega već, napokon sam uzela pokojnikovu ruku među svoje. Bila je to muška ruka. Jedna lijepa muška ruka. Desna. Sa zlatnim pečatnjakom na prstu. Ne treba ni naglašavati da je bila hladna, ali zato osobito njegovana. Nokti sredeni, prsti mekani, bijeli, dugi. Nametala mi se misao o neobičnoj okolnosti koja je uspjela povezati ovu, bez svake sumnje gospodsku ruku, i moju, više nego običnu. Nešto nezamislivo u normalnoj životnoj situaciji. Kad ja umrem, moje ruke sigurno neće tako dobro izgledati.

Svatko će znati da sam jednom plela mreže, dizala vrše i imala posla s udicama. Ni smrt s nje neće moći otjerati miris ribe.

Nisam se prestajala zapitkivati, čuje li on moje misli, i može li usprkos smrti vidjeti svijet kojem je do jučer pripadao? Biti mrtav, možda samo znači imati svezan jezik za svijet živih. Ništa drugo. Kao što i biti živ, možda samo znači imati gluhe uši za jezik mrtvih. Treće nema.

Nakon svega, palo mi je na pamet da mu pogledam i lijevu ruku. Ne znam zašto, ali samo sam htjela znati da li mu na drugoj ruci stoji vitica. Kroz taj procijep na kovčegu nisam se usuđivala turiti ruku da bi došla do nje. Osvrnula sam se oko sebe, našla malo poveći kamen i počela uništavati drugi kraj kapse. Znam da sad, dok to pričam zvuči suludo, ali kapsa je i onako bila načeta. Ne mojom krivnjom! S kamenom to baš i nije išlo lako. Zbog toga sad u njoj stoje zabijene osti! Drugog načina nije bilo. Ono što sam ugledala raznježilo me i rastužilo istovremeno. Pomicala sam, kako ja nikad u svom životu nisam imala muškarca, ni živog ni mrtvog. Nisam imala prilike ni drugovati ni sahranjivati. O zlatnom prstenu mogla sam samo sanjati, sve dok mi oko prsta poput čvora, stoji namotan najobičniji ribarski fildešpanj. I tako, bio je to tek jedan djelić, trenutak moga sna, a u tom snu samo na kratko, ovaj muškarac u kapsi bio je moj...

K vragu! I baš u tom osjetljivom trenutku pojavio se taj čudak, taj čovjek, vozač pogrebnog kombija s urnebesnim povicima:

-A što ti u pizdu materinu izvodiš dolje? Koji ti je kurac blesačo! Jesu li ti svi na broju?!

Vidite, možda i nisu. Ali, kome od nas doista jesu?

Ne znam što mi se sad točno stavlja na teret, možda sam pokoju sitnicu slučajno i ispustila, ali to bi vam više manje bilo sve. Da li ste me sada razumjeli, ili moram opet sve ispočetka ispričati?

Jelena Svirčić

(Donja Grebaštica / Hrvatska)

DA MI JE DANAS BILO SUSRESTI SEBE

Magle su se smanjivale a snijeg se već odavno otopio. Buđenje uz srđa činilo se kao davna prošlost, ostali su samo mali vrhovi boli na prstima koji su lupkali po tikovnici. Patetiku nikad nije smatrala jačom stranom argumentacije, ali bol ju je tjerala da joj se približi. Njeno tijelo će uskoro kvariti, tamo negdje na putu između maternice i jajnika, krv će se zadržati i neće izaći. Sve između su sanje o sreći koja ne prestaje, jednom kad se ugnijezdi i ako je zaslужiš. Sreća je fluidnija od fluida samog, tolerancija na isparavanje ravna joj je nuli. Egzistencije, sretne i manje sretne. Melankolične u svom nastojanju zadovoljenja. Polja, karanfili što u njima krvare, u daljini vlak.

Što se gura u pećnicu kad već nemaš hrabrosti gurati glavu? Duhan je plutao po površini kave i nije vidjela neku potrebu da ga spasi.

Ona, Luce, bi umrla da nema malog boa. Tako je bar mislio, on, mali bo. *Ti bi umrla da mene nema!* – počeo je i jutros, negodujući jer se opet kasno probudila, jer se nije osmjehnula čim je otvorila oči, jer nije spremna za još jedan dan, jer je lebna majka koja će uskoro umrijeti. *Što ti misliš, koliko ljudi uopće ima privilegiju da ih netko stalno*

čuva? – pokušao je podvaljivanjem grižnje savjesti. Ona je, naime, privilegirana i pati od bolesti čudnih imena. Kad bi bila sasvim iskrena, rekla bi da njezin život nema nekog posebnog smisla i da je najobičnija kukavica. O privilegijama pak nije voljela razmišljati. Nije ni bila sigurna zašto je točno privilegirana. Jer nije gladna i ima dovoljno novaca za platiti stanarinu?

Trebali bi je imati svi!, proderala se već uzrujana, a da debata nije ni počela. Previše je to za jutro koje je započelo definitivnim smradom prljavih plahti u koje bi se uvukla svake noći, pred zoru, potpuno iscrpljena izmišljenim užasom vlastite egzistencije. Za plahtama je trebalo samo posegnuti u onaj ormar gdje ih je mali bo uporno i marljivo slagao, skupa s ostalim vešom opranim u mašini iz koje je curila voda, uporno, već mjesecima.

Teritorij zajedničkog stana napokon je napustio nešto kasnije i ostavio poruku na vratima svoje sobe: *Nemoj da bi ulazila jer dragi Allah, dž.š. sve vidi i sve...* – Uvijek si je davao preveliku važnost. U dnevnoj sobi sunce se raspičilo u svaki, najskriveniji kutak. Zagorene tave, neispunjene šalice kave, razbacane nikad do kraja pročitane knjige. Tu na bjelavskome brdu sunce jutros neumoljivo šljašti što je tjera da napokon pogleda kroz prozor. Sarajevo, siromašano, maglovito, okupano u smogu, načičkano džamijama. Osim minareta zrakom je penetrirao visoki Avazov toranj, poput neke ružne staklene beštije što naviješta zlu budućnost.

Ispod njihova prozora vijaju se sokaci kojima se rijetko spušta. Radije ostaje na svojoj čarobnoj gori punoj misli. I misao je djelovanje, zaključila je nedavno. I one noći kad je upoznala srđa spuštala se niz sokake. So-ka-ke, ponavlјala je nesvesno naglas dok mu je još uvijek ljuta pokušavala raširiti košulju. Zajedno su se vraćali iz čarsije, srđ i ona. Glasala se sitnim ubrzanim koracima i iznenadnim provalama misli, a on je igrao frizbi s nekim Ircom koji živi u Škotskoj.

Od te noći šeher je dublje utonuo u zimsku zagađenost, od magle više nije vidjela sokake, a srđ je otisao negdje na Zapad. Njegovo tijelo zamijenila je mislima o hitanju od točke a do točke b, gubljenju po sokacima, osluškivanju ezana u rana jutra i kasne večeri.

Istini za volju, i ezani i mujezini su joj počeli stvarati pritisak, a ona definitivno ne zna raširiti mušku košulju. Odustala je od daljnih pokušaja kad je osjetila da joj krv lagano nadire iz utrobe. Ne vjeruj stvorenju koje krvari pet dana i ne umre, sjetila se poznatog šovinističkog fazona. Što bi tek rekli za stvorenje koje krvari pet dana, a da mu krv uopće ne izlazi iz tijela? Zamišljala je tamno crvenu krv koja ostaje u jednom od jajnika, miješa se s ostalom sluzi, čini je neplodnom. Vlastita krv. Crveno grumenje joj rastvara utrobu i ubija nikad začetu djecu. Sve to nema ni najmanjeg smisla.

Pikseli njenog odraza sad već čine sliku. Kad joj se ogledalo, onomad, razbilo, bilo je to još prošle zime,

ništa nije izgledalo izglednim. Ni da se pretvorila u krhotinu, niti da se krhotine daju opet sastaviti. Žudnja za cjelinom. To je gura naprijed. Krhotina izbačena iz cjeline je kao odbačena plastična boca na zaboravljenoj zimskoj plaži.

Pogledala je opet kroz prozor i pomislila da šeher, kad su ovakve magle, izgleda kao da je opet pod opsadom. Još uvijek nema redukcije struje, ali su gradske cijevi s vodom prazne. Nije još palo dovoljno kiše, tvrde na radiju, nakon cijele zime prekrivene snijegom. Vrijeme je da krene dalje. Odlazak je ionako uvijek pred vratima, a suočavanje s činjenicom da postojiš događa se uvijek s jezivom preciznošću, u trenucima najmanje želje za životom.

Srđu još nije oprostila što je otiašao, bez malog boa ipak neće umrijeti. Spremila je ono malo stvari koliko je stalo u nepoderivi, ishabani ruksak, pozdravila cvijeće na koje je mali bo bio toliko ponosan i zatvorila vrata, činilo se zauvijek.

U autobusu za Split umorno je nastojala pratiti krajolik očima nekih izdrogiranih Australaca na putu oko svijeta. Bilo je sad već ljeto, ono bablje, miholjsko, kada te sunce još tjera da jasno gledaš, kad ljudi još vibriraju snažno. Kraj nje je sjedila časna sestra, lica oštrog i nagrdenog stalnim mrštenjem. Koje ružnjikavo dijete dalmatinske zagore, pomislila je i pitala se kako se zove: Anka, Stanka, možda Danica? Časna je svako toliko pogledavala na zaslon mobitela na kojem se

šepurio mlađi muškarac u franjevačkoj halji i cijelim tijelom pokazivala nervozu. Kakva zaljubljena šiparica, ta časna! - smijuljila se Luce. Zabavljala se mišlju da je u ime ženske solidarnosti upozori da je malo opsesivna s tim od boga pozvanim mladićem i da taj sms koji toliko isčekuje vjerovatno nikad neće stići. Intuicija je djelo božje, pomislila je Luce u trenutku kad joj se časna obratila i glasom punim prezira je zamolila da više ne bulji u nju i ne ometa je u vožnji. Ispričavam se, ispalila je Luce, kako se osjećate s obzirom na činjenicu da nikad nećete roditi dijete? Časna se smrkla, zašutila, pogledala još jednom fotografiju na zaslonu i spremila mobitel duboko u torbu.

Sreća je fluidnija od fluida samog, sve između su sanje, poput one krvi koja ne zna izaći iz njenog tijela jer Luce ne zna biti sretna.

Proradilo joj je neko sažaljenje, toliko da je htjela je da joj se obrati i upozori ju da je malo opsesivna s tim fratrom koji nikako da joj vrati sms i da to sigurno neće izaći na dobro. U trenutku mijenja odluku dok časna emitira čisti prezir u njezinom smjeru. Nema smisla da joj u ime ženske solidarnosti tratim život, zaključuje Luce i okreće pogled ka jedinom budnom australcu koji usred i usprkos kemijskom napadaju nečeg što je progutao na ulasku u autobus pomaže babi pored sebe uključiti kameru na mobitelu.

Kao i obično, Luce nije mirisala dobro i ružnjikava časna se sigurno pitala kud je baš ova spodoba zapela

u njezinom sjedištu. Miris duhana širio se za njom kao neka sjena, a histerična plava kosa upotpunjavala je dojam. Časna ju je odmah dobro procijenila jer intuicija je djelo božje, a časna sigurno zna puno o bogu. Luce ju je posmatrala kako svako malo pogledava na zaslon mobitela za kojim se šepurio mladi muškarac u halji franjevca.

Slagati se ispred ogledala zahtijeva veliku hrabrost. Ogledalo gleda, promatra. Snjeguljici je bilo lakše, misli se Luce, naivno je vjerovala da vještica što proviruje iz ogledala nije ona. Na praznu dječju dušu simboli se lijepe bez prava na izbor. Zašto je Trnoružica morala čekati, a Snjeguljica prati i kuhati. Snjeguljica je vjerovatno svima na kraju popušila njihov patuljasti kurac.

Mujezini iz okolnih džamija su joj počeli stvarati pritisak, a ona ne zna raširiti mušku košulju. Srbi na sjeveru Kosova i dalje čekaju na barikadama, javlja Radio Slobodna Evropa. Hoćeš li na kraju stvarno morati ići u partizane i s ostalim drugaricama saditi cveće?

Ne znam raširiti mušku košulju, a Srbi na sjeveru Kosova i dalje čekaju na barikadama, to je bila misao koja je presudila kretanje dana.

Mislima je hitala bipolarna od točke a do točke b, gubila se po sokacima, osluškivala mujezine. Za srđa bi pospremila krevet i zamijenila plahte. Ostavila bi i

porukicu *slobodno se uvucite u moj krevet, čekam vas već neko vrijeme.*

U biti, upoznali smo se to jutro. Nazvao me jedan od onih likova iz bivšeg zagrebačkog života, objavio da je u Sarajevu i da mu treba mašina za oprati robu. Šeher, naime, nema vešarnicu. Nešto kasnije toga jutra dobila je dječaka širokog osmijeha i blagog ispitivačkog pogleda. Dugo je pripremano naše poznanstvo, zujalo joj je u glavi onog dana u ilegalnom Titu dok je razmišljala kako nema snage dodirnuti ga. Iznenada ju je primio za ruku, spretno obuhvatio svih pet prstiju one njezine malene šake i čvrsto ih stisnuo. Iznenadeno je pustila prste njegovom stisku.

Srđ trenutno nije tu. Ona će danas ipak otići na faks, vidjeti u kakvom su raspoloženju oni koje mali bo naziva gubavcima i vratiti se u sigurnu ulogu hrčka koji bulji u monitor. Prebacila se za radni stol jer je sav ostali prostor zagušen, prljav i nedostatan. Zaspala je s fukoom koji joj je rekao da sve njezine misli nisu nužno ona. E moj fuko, bog te pomilovao, zapisala si je sljedeće jutro u onu svoju malu debelu tekicu. U Lucinom slučaju, sutra možda neće ni doći, što bi bila prava šteta s obzirom da uskoro dolazi dječak kojem je pošlo za rukom da u potrazi za vešarnicom pronađe nju. Dječak je u Amsterdamu i ne zna da je ona, nešto prije odlaska na faks, zaključila da boluje od bipolarnog poremećaja.

Večeras je u Šeheru komemoracija Anti Markoviću. Od posljednjeg jugoslavenskog premijera Bosna se oprašta u Narodnom pozorištu. Ubilo se za grotesku, grunda opet Luce. To popodne uvjeravala je svog prijatelja i komšiju Čustu da bi se valjalo spustit s brda i vidjeti kako to izgleda kad se od političke relikvije prošlosti oprašta u narodnom pozorištu. Što da vidim kako izgleda? - napeo se Čusto. Radi se o Anti Markoviću, on nas je prvi izveo na propali put slobodnog tržišta - zabavlja se Luce. U čemu je problem, ne radi se o nekoj muslimanskoj, da ne kažem bošnjačkoj ličnosti, jel to? - nastavlja ga prcat Luce. Čusti je dosta njegove prijateljice šokice blesavih ispada pa se lagano ispraća iz njezinog zagušenog stana. Allah imanet, zabavlja se dalje Luce, a onda mu tiho, da ostale komšije muslimani ne čuju, kaže - Hajd ostavi se tog bošnjaštva, allaha ti, bit će nam svima bolje. Pakao, to su drugi.

Srđ je na nekom portalu na pitanje gdje sad živi, u Londonu ili Pančevu, odgovorio sa - ni tamo ni vamo. Pa ti dođi da budemo malo vamo, priča sama sa sobom dok usisava dnevni boravak. Zašto čisti uopće? Čisti prije seksa. To je. Zato je Sylvia gurala glavu u pećnicu. Vratio se u Šeher uzavrelog pogleda i gladne duše. Bar je Luce tako mislila. Došao je tog jutra da je skupi u školici, a ona je bila sretna jer je bio stvaran, a gubavaca više nije bilo na vidiku. Smijala se Luce sama sebi koliko je sreće proizvodila dok mu je trčala u susret. Apsurdno je koliko ti malo treba. Dječak ti se uvukao u

krevet i opet si se ulovila u krletku bliskosti. Tvoje misli više nisu samo tvoje a fuko je sad u pat poziciji.

Miris snijega koji nikako da padne zamijenila je zasljepljujuća svjetlost tek napadane gustoće. Grad ispod nje izronio je u bjelini dok je srđ pored nje spavao. Probudila ga je skakanjem po krevetu i glasnom objavom pahuljastog pada. Večer prije su na televiziji rekli da ga ipak neće biti, a on je pao čisto da je demantira. U nekim sretnijim situacijama Luce i srđ bi ostali da se grudaju ispred njezine zgrade, a ovako su trčali na autobus koji će ga odvesti daleko od nje, vjerovatno zauvijek. Bjelina i zagađenost su dva izbora koja su ti preostala, Luce. Nije tako loše, putem si slušala tišinu pokrivenosti i šljapkala glasno da je uznemiriš. Mrzila je iz dubine duše žudnju koja je razara, mrzila je autobuse koji ne vode na kraj svijeta i koji je tjeraju da se opet osjeti potpuno samom. Uskoro se vraća mali bo koji viče i pretvara se da mu je stalo. Budi mirna, mirna i kuntenta, pjevušila je dugim putem uzbrdo. Sad je živjela na brdu i sve se činilo sasvim u redu.

Aida Šećić

(Sarajevo / Bosna i Hercegovina)

DRVO ŽIVOTA

Danas sam bila kod psihijatra. Jer sam te sanjala.

Opet. Opet.

Klatiš mi se pred očima. Obješen. Onakav kakvog te nisam vidjela. Onakav kakvog su te opisali. U novinama. Strana 8, rubrika crna hronika. Nađen. Godina 27. Su(ici)d – razlog poznat. Klatiš se po mom snu. Oči ti okrenute ka gore, jezik isplažen.

Modar, mokar i morbidan.

Ti si, budala, znaš. Nije tebi to trebalo. Voljela sam te. Poznavala sam te. I znam tačno šta se odigralo u tvojoj glavi.

Sjećaš li se...

Ja: *Odakle ti pare za to, ljubavi? Znam da ti je plata mala.*

Ti: *Daidža, dijaspora...*

Ja: *Zar je baš tako darežljiv?*

Ti: *Ima taj love ko blata...*

E, mrtvi sestriću iz Bosne... Sumnjala sam ja u tog tvog nikad viđenog daju iz zemlje meda i mlijeka, u njegovo stanje, slanje i postojanje. Sumnjala sam, ali, eto, kontala

sam, odrastao si momak... zreo... voliš me... ne bi me, valjda, lagao... izmišljao... Ko je, uopće, u te naše tri zajedničke godine, govorio o parama... ko je za njima žudio, čeznuo...? Ja sigurno nisam. Žudjela je tvoja vizija mene. Mene kao prelijepе, prepametne, savršene, magistrovane kućke, koju može zadiviti, recimo, nešto poput posjete Dubaiju. I tvoja vizija samoga sebe, noćnog čuvara u banci. Kao manje vrijednog. Kao manje važnog. Kao duhovnog kepeca.

Kad su otkrili da si ih par godina potkradao (šta si mislio - da neće?) podigli su tužbu. A ti si, kukavče, umjesto dostojanstvenog priznanja, umjesto par godina u čuzi (ne bih te ostavila, kunem se, previše sam te voljela), izabrao stari, izborani hrast.

Vrijedjali su me optužujući pogledi nakon twoje male, glupe predstave. Priznajem. Jesu. Krenem negdje - recimo, do granapa - a pogledi brže-bolje za mnom. Desno, lijevo, jutrom, s večeri. Mali je ovo grad. Veliko je ovo selo. Trajalo je to neko vrijeme. S vremenom su prestali. Nove su mahalske drame bile na repertoaru. Ali ti, dušo, ti si nastavio da me slijediš i mučiš. Nakon što si mi u slast požderao savjest, uvalio si mi se u snove. Trideset godina stanuješ u njima i ne plaćaš stanarinu. Pa da mi barem ljudski dođeš pred oči! Ali, ne! Ne sanjam te lijepog, zdravog, nasmijanog. Ne sanjam te kako skijaš, plivaš, trčiš. Ne sanjam naše vikende na Jahorini, ni vrela ljeta u Istanbulu. Te šarene laže,

kupljene prljavim, grijesnim, tuđim novcem, otišle su u vjetar.

Onaj isti vjetar koji je zaljuljao i tvoje mrtvo tijelo.

Udata sam žena, znaš. Imam troje djece. Imam trosoban stan. Imam muža. Ušao je u moj život u vrijeme kad sam bila prazna. Ušao brkova umrljanih pivom i dobrim humorom. Mislila sam - drukčiji je od tebe. Završio je fakultet. Zar mi je važno?, pitaš. Nije, budalo. Nije. Ali tebi je bilo važno.

Zato si i učinio to što si učinio. Zbog glupog kompleksa manje vrijednosti.

A iskreno, dragi, bila sam sita kompleksaša. Sita i presita. Mislila sam o njemu - ovaj je stabilan. Mislila sam - tu smo negdje s platom, s obrazovanjem, s fizičkim izgledom. Jednaki. Nema superiornost, inferiornosti, gluposti, kao s tobom. Nema.

I znaš šta? Zeznula sam se. Prve ture pive, prve bračne godine, bile su vesele. *Daj, hajde i ti jednu... hajde, stroga ženice...* Sljedeće su bile peckave i bazzile su jače: *Hajde, ženo, recider mi, koliko si ih prije mene primila?...*

A onda je uslijedilo... ne pitaj...

Sad se ti kao čudiš. Što se nisam razvela. Ja, magistrica. Ja, ministrica. Eeeej... pitali su me to mnogi. Udarao? Jeste. Udarao djecu? Dovoljno im je bilo gledati kako udara mene. Udara li me sad? Manje, već je ostario.

Nema se snage.

Bježala sam s djecom često kod rahmetli tetke Selme i tetka Fahrudina. Sjećaš li se tetke Selme i njenih kolačića s makom? E, kod njih sam se sklanjala. A on, moj muž, pijan je razvaljivao njihova vrata. Šakama. Nogama. Jednom i letvom. Tetak se htio tući sa njim. Ne dadoh. Tetka me molim da mu se ne vratim. Vratih se.

Po nove udarce. Po još. I još.

Zašto?, pitaš. Pitaš, a znaš. Znaš i uživaš. Smiješ mi se s onog drveta. No, nećeš ti mene, kukavico, tako lako preći.

Otišla sam psihijatru danas. Psihijatar me pitao o svemu. O njemu. O djeci. O tebi. Sjedili smo na bijelim kožnim foteljama. On je imao bijeli mantil. Ja sam njemu sve rekla. Kako si bio čuvar u banci. Kako si krao novac. Tuđi novac. Kako sam te mnogo voljela.

I kako te nema više.

Psihijatar je rekao: *Dobro. Više ga nema. Već trideset godina ga nema.* Uzeo je bijeli papir. Nacrtao je crnu tačku. Rekao je da nisam ja kriva. Zato što te nema. I da se ne moram kažnjavati. Da ne moram primati udarce i slomljene čaše u glavu i brisati masnu juhu s bijelih zidova samo zato što si ti imao komplekse.

Zato što si ti krao pare da zadiviš mene, koja to od tebe nisam tražila.

Zato što si ti sam sebe objesio.

Na drvo. U šumi. Pokraj našeg grada. Prije trideset godina.

Rekao je da se slobodno mogu razvesti. Od nasilnog muža s brkovima mokrim od pive. I da ja nemam grijehe koje trebam ispaštati.

Šta kažeš na ovo? Ljut si? Bijesan? Ha? Voliš ti da ručkaš moju savjest, pa ti ovo ne ide u prilog. Ne ide, ne ide. Znam ja.

Ti i on. Obojica ste kreteni. Kompleksaši. Kukavice. Kasno je za vaše podmukle planove. Da mi sjednete oba na leđa. Jedan danju. Drugi noću. Da me gušite trulim dahom alkohola i smrti.

Moja me djeca zovu - mama, mama. Ona me trebaju.

A vas se dvojica klatite.

Mrtvi ili mrtvi pijani. U paklu ili raju.

Zbogom.

Ja noćas neću nikoga sanjati.

Ksenija Kušec

(Zagreb / Hrvatska)

DOSTA MI JE ZAMIŠLJANJA NASILJA

Budim se, izlazim iz kreveta, ti još spavaš. Imamo sat i petnaest minuta do posla, čarobnih ili paklenih? To je ključno za svaki početak dana. Čarobni već dugo nisu bili. Ako krene pakleno, postaješ željezno čudovište sa šiljcima, s licem koje škripi od hrđe dok se mršti, sa zubima od oštrica noževa, ruke su ti mačevi, noge buzdovani. Gdje god se okreneš, ubijaš, siječeš.

U kupaonici mi ne treba puno vremena, nisam od onih žena što se dugo lickaju. Tuš, krema na lice, češljanje. Ti već nervozno kucaš na vrata. Vičem ti, odmah, trudim se zvučati opušteno i veselo, da ipak bude čarobno. Ulaziš tmuran. Nije upalilo, dakle pakleno.

Brzo skupljam stvari da možeš ući, stupaš na mjestu da mi pokažeš kako ti se piša. Buš kavu? U prolazu pitam veselo, možda zlo ode s tvog lica. Sam ikad reko ne? Crni pogled. Provlačim se uza zid, da sam što dalje od tebe. Moje krhko tijelo ne bi preživjelo dodir s ovakvim oštricama, željeznim, opakim. Završavam oblačenje u hodniku i odlazim u kuhinju da napravim tu famoznu kavu. Pijemo je svako jutro. Preko puta ima milijun prozora i sigurna sam da nas netko, bilo

tko, gleda. Izdaleka vidi divnu sliku. Par koji svako jutro prije posla piće kavu. Ona je vesela, postavlja stol, pleše. Da, plešem, jer uvijek uključim radio, smijem se i forama voditelja. Ti ulaziš mrk i pitaš šta je smiješno. Ma ovi tak smiješno čitaju te vijesti, ma niš posebno, ali najobičnije vijesti čitaju s onim glasom. Da, stvarno je smiješno, veliš ti i sjedaš za stol. Od težine svog tog metala, bojim se da ne pukne stolac, da ne propadneš kroz pod susjedima, da laktovima ne potrgaš stol, kako ćeš uopće uhvatiti šalicu?

Danas ču ti, kad zaspis, zabiti čavao u glavu. Našla sam jedan veliki, hrđav, malo savinut. Savršen za tvoju riđu kosu i tjeme proćelavo, pjegavo.

U želucu mi radi, nervozna sam, kao pred nastup. Ali nastupa nema, nervosa je zbog tebe. Gdje mi se potkrao krivi korak?

Pred mjesec dana bilo je isto ovako. Bio je moj rođendan. Nakon tri dana šutnje i tvog užasnog željeznog izgleda, rekao si konačno da sam ti zadnjem dala tortu. Meni si dala zadnjem, to je sve što si rekao. Uzalud sam ti se ispričavala, uzalud sam te podsjećala da sam uvijek rastresena kad nam je netko tu i da nisam namjerno. Željezo se pretopilo u ljudsko meso bez nekog posebnog razloga. Popodne, kad si gledao utakmicu, a ja bila u kuhinji, samo si mi normalnim glasom rekao da ti donesem pivo. Ni traga čudovištu. A baš sam se spremala sasjeći te tatinim antiknim mačem.

Željela sam te sasjeći na listiće magnetske rezonance.

Ovo s malo dobrih i puno loših dana, počelo je kad sam se zaposlila u bolnici. Kad sam ti rekla da sam dobila posao, mislila sam da ćemo slaviti kao kad si ti dobio svoj. Ti si samo rekao aha, i otisao spavati. To je to, zato je to sve? Želiš da ostanem doma?

Niti ne znaš kako možeš različito zvučati. Danas govorиш kao oni kompjuteri koji pokušavaju oponašati ljudski glas. Metalno, nazalno, hladno kao metalna šipka. Još jednom probam, oćeš u kino večeras, ima jedan super film, nije holivudski, baš bi mogli. Odi u kurac s tim kinom, kaže mi promukli Zli robot. Popijem kavu i brzo odem. Dok sam u liftu, vidim te mrtvog na podu u kuhinji, a i takvog bih te mlatila onom Džamonjinom skulpturom što nam ju je tata dao. Napravljena je od čavala, neki vire, dobro bi te udrobili, kašu od tebe napravili.

Posao mi je rupa za skrivanje. Često ostajem dobrovoljno u dežurstvu. To onda kad po jutru prepoznam loš dan. Druge medicinske sestre vole kad mi je dan takav, jer im kažem odi doma, ostat ću ja. Onda mi donose bombonijere, pa ti ja govorim kako sam ih dobila od pacijenata. U te dane dolazim doma oko ponoći. Nikad ne pitaš gdje sam bila. Kao da ti je svejedno. Je li ti svejedno?

Zapravo me zanima mrziš li me. Pitat ću te sutra, dok ćemo ispijati kavu, u idiličnoj slici onog susjeda

koji nas gleda. Kad te pitam, reći ćeš da zašutim. Sasjeći ćeš me tim oštricama koje imаш umjesto prstiju. Buzzovan će me smrviti. Nikad ne želiš razgovarati. Pitanja se gomilaju, ima ih toliko da su mi u grlu, žele van stalno. Ali kako kad znam što će biti? Još ćeš me više mrziti, a šutnja će trajati tjednima. Zato mi je lakše kad ih zaustavim i zamislim kako te gušim. Jači si, ali bih te iznenadila, snaga tu ne bi bila presudna. Prišla bih ti odostraga, zavezala vrat tankom užicom i stezala do kraja dok ti se noge ne umire.

Pa što ako te mrzi, bar te ne tuče, rekla je Anka. Je li to mjera? Ako te ne tuče, to je ljubav? Dok se vraćam iz bolnice, kiša pada, nemam kišobran, mokra sam, i mrak je. Na cesti baš i nema ljudi. Ima, to je par koji se prisno drži za ruke. Još jedan par. I još jedan, zagrljeni su. Izazivaju me. Ulazim tiho, drhtim. Od hladne kiše? Od straha? Pa zašto se bojim, stvarno me ne tučeš, ima Anka pravo.

Prije, davno prije svega, bio si kao izmišljen. Sve si mi htio, a najbolje je bilo smijanje. Stalno smo se nasmijavalici.

Bok, vičem veselo. Kad netko radi od jutra do ponoći, trebao bi biti umoran, pomislim, ali namještam zadovoljnju grimasu. Neću da me netko prozove mrgudom ili ženom koja gnjavi. Uh, što sam pokisla. Mrzeći me, gledaš televiziju, sav željezan, krut, hladan. Ne kažeš mi bok, ni čao. Ništa. Ipak, nakon par minuta

glas iz ponora pita šta je za jest. Odem u kuhinju, spremim nešto brzo, lagano. I donesem ti.

Iz bolnice mogu donijeti neku supstancu koja bi ti zaustavila srce. Stavila bih ju u veliku špricu i ubrizgala ti to dok spavaš. Tada bi mi jutra bila lakša. I večeri i dani.

Nestrpljive, živčane paciente, koji dugo čekaju i najradije bi nekog zato ubili, mi sestre zovemo Čudovišta. Najtvrdi i najstrašniji doktor, kojem svi idu na živce, i koji sve mrzi, ima nadimak Gebels. Najodvratnija medicinska sestra koja me mrzi, jer sam mršavija od nje, uputila mi je danas samo jednu rečenicu, ali je i ta bila ugodnija od svih tvojih. Portir, kuharica, ovaj doktor, ona sestra. Kad bi istovremeno imali riganje zla prema meni, daleko su ispod tebe. Uzet ću nož...

Dosta mi je zamišljanja nasilja. Dok buljiš u idiotsku utakmicu, za vrijeme koje ja moram letjeti da te ne omete neki zvuk, sasvim tiho složim suđe u suđericu, veš u vešmašinu, dam zrnje papigi, odjeću i najdraže stvari stavim u kofer, i tiho izađem iz stana. Za kraj, zamislim još jedno krvavo nasilje i nasmijem se glasno jer sam već u taksiju.

Ivana Gudelj
(Zagreb / Hrvatska)

I JA IMAM PRIČU

Ja sam Nataša. Imam 32 godine i osam dana.

Živim u Zagrebu. Stalna adresa. Maleni stan. Samo moj. Nemam kredit. Ovo zadnje zvuči nevjerljivo s obzirom da sam prije šest mjeseci bila u dugovima do grla.

Dugovi su odjednom nestali. Nije se dogodila nikakva čarolija nego su otišli s mojim mužem. Preselili su se i on i dugovi mojoj prijateljici.

Ja i dalje uporno tvrdim da nisu jedan za drugog, ali tko mene pita.

Ja sam Nataša. Imam 32 godine i osam dana.

Studirala sam pravo i odustala. Upisala sam književnost pa odustala. Nakon toga sve sam ponovila na novinarstvu.

Bila sam mršava pa sam i od toga odustala, ali odustala sam i od debljine. Imala sam plavu, crvenu i smeđu kosu. Imala sam dugu i kratku kosu.

Putovala sam koliko sam mogla a mogla sam malo. Još uvijek sanjam otoke na kojima bi se voljela izgubiti.

Mijenjala sam poslove jer sam morala. Počela sam kao tajnica u jednoj firmi. Radila sam nekoliko mjeseci, ali

nisam znala čuvati tajne pa sam dobila otkaz. Nakon toga zaposlila sam se u cvjećarni. Kao pomoćnica. Mislila sam da volim cvijeće, ali nisam mogla podnijeti sve one mirise pa sam pobegla glavom bez obzira. I sad se stresem od užasa kad vidim buket cvijeća.

Nakon toga radila sam neke nezanimljive poslove koji mi nikad nisu bili plaćeni dok su se poslodavci kupovali nove stanove i ljetovali u inozemstvu. Kad je moje poniženje doseglo vrhunac dala sam otkaz i postala jadna i nezaposlena. U prvo vrijeme zadovoljavalo me takvo stanje. Svi su me sažaljevali, plaćali mi pića, mogla sam pričati i žaliti se satima, bila sam glavni tragični lik, ali nažalost i tome je došao kraj. Postala sam dosadna jer je zajednička prijateljica posvojila dijete pa je ona postala zanimljivija. Svi su gugutali ime djeteta i trudili se tko će biti više oduševljen njezinim potezom. Mislim da joj je jedna zajednička prijateljica posvetila pjesmu.

Bila sam jako ljubomorna i usamljena. A onda sam se sasvim iznenada našla u bolnici i ponovno bila u centru pažnje. U bolnici nisam našla ono što sam tražila i živciralo me što sam djelila sobu sa stvarno bolesnim ljudima, a i hrana nije bila po mom ukusu. Najviše me brinulo što nisam imala nikakvu dijagnozu. A meni je dijagnoza trebala jako. Liječnici su mislili da sam izmisnila sve svoje tegobe što nije bilo posve točno.

Izmislila sam samo neke.

I zaljubila sam se u zgodnog i oženjenog liječnika. Bila je to ljubav dostoјna svakog prosječnog života. Neuzvraćena.

Kako sam patila za njim tako su i moje tegobe bile sve veće. Ali kad sam vidjela da od svega toga neće biti ništa a susreti s njim postali su previše bolni pokupila sam svoje stvari i odlučila izaći iz bolnice. Ozdravila sam.

Vani je sve izgledalo drugačije. Nedostajala mi je zaštićenost četiri zida zagušljive sobe. Ponovno sam bila izložena svemu. Pojavio se strah. Znala sam da moram nešto učiniti. Nekoliko dana razmišljala sam što je najbolje napraviti. I odlučila.

Odjenuila se onako kako nikad prije nisam imala hrabrosti i otišla frizeru. Postala sam nova osoba. Osoba koju nisam poznavala. U sebi sam stalno ponavljala da sam dobro i da sam sretna i da su drugi puno nesretniji od mene, da je sve u redu, da je sve u redu, da je sve u redu, da je sve u redu.

I tako iz dana u dan. I tako iz noći u noć. Iz dana u dan. Iz noći u noć. I kad sam vozila automobil, kad sam čekala u banci, kad sam depilirala noge i kad sam spavala s muškarcem koji mi se najčešće nije sviđao.

Uvijek sam se smješila jer pročitala sam da osmijeh otvara sva vrata. A ja sam željela otvoriti baš sva vrata. Željela sam zaboraviti sve što sam doživjela prije. Željela sam pobjediti samu sebe, pokopati sve neuspjehe.

Razvila sam nekoliko vrsta osmijeha. Jako raširen, poluosmijeh, sažaljiv osmijeh, tolerantan osmijeh i sućutan osmijeh, imala sam poseban osmijeh za prijateljice, za susjede, za poštare, za žene u binci, za slučajne prolaznike, za muževe mojih prijateljica, za kućne ljubimce. Nije ništa postojalo na svijetu za što ja nisam imala spremam osmijeh.

I sve je odjednom postalo dobro. Uspjela sam. Drugačije sam se osjećala, drugačije sam izgledala. Uvjerila sam samu sebe da sam sretna i da je sve u redu. Osjećala sam se potrebna i svi su me voljeli.

Samouvjerena i preporođena našla sam se u svijetu gdje nisam pripadala. Moj smijeh je postao prijetnja. Nitko ga nije volio. Ljudi oko mene bili povrijedjeni. Zakasnila sam. Postalo je moderno biti čangrizav i ciničan. Svijet oko mene bio je tmuran i ozbiljan. Svi su bili jako zabrinuti i gritnici a ja sam imala osmijeh na licu. Opet sam bila gubitnica.

Primijetila sam da ljudi oko mene samo pričaju i pričaju. Prosipaju svoje priče poznatima i nepoznatima. Ja sam ih slušala. Svakoj priči prikopčala sam određeni osmijeh. Ako je priča bila patetična izvukla bih osmijeh za patetiku. Ako je trebalo razumijevanje imala sam spremam osmijeh i za to. Sve te tuđe priče hvatale su se za mene. Nosila sam ih posvuda sa sobom. Postala sam satkana od tuđih priča. Trudila sam se razumijeti sve te ljude i njihove probleme te ponovno izgubila sebe.

Ponovno nisam znala što ja želim. Ponovno sam lutala. Ponovno mi je bilo sve svejedno. Ali i dalje sam se osmjejhivala. Nisam mogla drugačije. Držala sam se za osmijehe jer su oni bili jedino vrijedno što sam postigla u životu. Osmijehe sam dijelila kome god su trebali. A ja sam postajala sve tužnija. Poznanici su me izbjegavali. Sve sam češće ostajala kod kuće. Nikome nisam trebala. Noćima sam hodala po stanu i tražila odgovore na nebrojena pitanja. Osjećala sam da moram dalje. Trebao mi je posao tako da zaboravim na sebe i da imam odgovor na pitanje zašto nemam privatan život. Prelistavala sam oglase za posao. Nudilo se sve i svašta, ali nitko nije nudio stalnu plaću i bezbrižan život.

Između nekoliko oglasa naletjala sam na jedan mali. Nije pisalo ništa konkretno pa sam se odlučila javiti. Mislila sam oni barem ne obećavaju brda i doline. Pozvali su me na razgovor. Odjenula sam se elegantno, decentno našminkala i namjestila osmijeh za traženje posla.

Došla sam na razgovor i ugledala jedno poznato lice. Bio je to prijatelj moje sestre. Jedno vrijeme redovito su se družili. Ja sam bila uvjrena da je on potajno bio zaljubljen u nju. Nisam bila u pravu. On je javno bio zaljubljen u nju, ali ja to nisam znala. Ma nije mi ni bilo važno. On je vlasnik firme, kratko ošišan i u odjelu bez kravate. Primio me srdačno. Prepoznao me iako se nisam nadala i pitao zašto me sestra nije najavila. Ja mu nisam mogla reći da ga moja sestra već godinama nije spomenula.

Razgovarali smo o svačemu. O svakoj rečenici sam promislila prije nego što sam je izrekla. Imala sam osmijeh za traženje posla. Razgovarali smo o kolektivnoj depresiji, o cijenama, o Vladi i dugovima. Razgovarali smo čak i o filmovima i knjigama. Spomenuli smo i nekoliko predstava koje su nam ostale u sjećanju. O poslu nije bilo niti riječi. Rekao mi je da zna kako sam ja sposobna. Zar bi itko ikoga u tom trenutku krenuo razuvjeravati?!

Dobila sam posao. Bila sam sretna. Iako je vani bilo oblačno ja sam vidjela sunce. Došlo mi je da potihom pjevušim hodajući. Osmijehivala sam se kao miss svijeta. Ništa mi nije bilo čudno ni neobično. Odmah sam otišla do sestre. Sve sam joj ispričala. Ona ničim nije pokazala da joj je draga niti da joj je žao što se dogodio susret mene i njezinog bivšeg prijatelja. A onda me njezino pitanje vratilo u realnost.

- Čime se on, zapravo, bavi?

- Hm... Čime se bavi?!

- Da, čime se bavi?

- Pa, pojma nemam.

Kao da je važno pričati o poslu na razgovoru za posao. Nisam imala argumenata protiv sestrinog zgroženog pogleda.

- Ok. Samo me gledaj. Pa kaj sad?! Tražili su nekog kreativnog.

- *To može biti bilo što.*
- *Pa da... To može biti bilo što.*

Više nismo razgovarale o tome. Nakon nekoliko dana shvatila sam da se nemam o čemu brinuti. Na poslu nisam radila gotovo ništa. Niti je bio kreativan niti je bilo teško. Dani su prolazili. Sve je bilo isto. Shvatila bih da je prošao mjesec po izrastu na kosi. I to je to. I to me deprimiralo. Ponovno sam postajala sve tiša i tiša. Komunicirala sam jedino naučenim osmjesima. I tugovala u sebi. I počela piti. Super je to što se napočetku nije teško napiti i nije toliko skupo, a onda postaje sve teže i sve skuplje.

Kao što obično biva moj šef i ja nismo ostali samo suradnici. Počela sam ga oslovljavati s imenom i on se preselio u moj krevet. Najprije smo nespretno tajnili svoju vezu a onda smo shvatili da je nemamo od koga tajiti jer nikoga naša veza ne zanima pa smo se prestali skrivati. Moja sestra nikada tu vezu nije komentirala. Sve je bilo ubojito ljubazno.

Dani su prolazili sporo. On je imao sjajnu sposobnost ignoriranja bilo kojeg problema. Ponekad mi je to i odgovaralo. Firma nije baš dobro poslovala, ali to nije bila moja briga. Ja sam se trebala kreativno javiti na telefon. Najprije sam se bunila kako to nije posao za mene jer sam željela nešto uzbudljivo, ali onda sam shvatila da mi treba puno kreativnost kako bi skinula sa telefona dosadne klijenetke kojima moj dragi duguje lov.

Pomalo se naš odnos pretvorio u izbjegavanje. Ja sam bježala od njega, od sebe i od posla. On je bježao od mene sve do moje prijateljice. Ona ga je bolje razumijela, uvijek je bila trijezna i ljubazna. Potpuno sam shvaćala da se morao zaljubiti u nju. I oni su se napočetku skrivali. Ja sam to znala i nije mi smetalо.

Njihovu vezu otkrila sam slučajno. U ne baš trijeznom stanju uzela sam njegov mobitel i željela poslati poruku. Imali smo slične mobitele i nisam ni primijetila da umjesto svoga kopam po njegovom mobitelu. I tamo sam našla poruke dostoje naljigavijeg ljubavnog romana. I sve mi je bilo jasno. Tek tada sam primijetila i njegovo bolje raspoloženje. Uočila sam da izgleda bolje nego ikad. Pratila sam kako se njihova veza razvija. Po njegovom ponašanju znala sam da li su posvađani ili ne. Ona me više nije zvala, ali zato sam zvala ja nju. Nalazile smo se na moje inzistiranje. Čak sam joj za rođendan kupila donje rublje. Vidjelo joj se na licu da joj nije ugodno. Iako sam mislila da sam hrabra cijela ta situacija bila je teška. Koliko god sam se trudila pronaći način kako da se nosim s tom situacijom nisam uspjela. Nisam imala pripremljen osmijeh za to pa sam se potpuno prestala osmjehivati. Izgubila sam pozitivan dio sebe, ali zato postala sam dio ekipe. Nisam imala dobar posao, nisam bila zadovoljna u braku i nisam se smijala. Ponovno sam postala netko koga je lako prihvatići.

Pomalo nestrpljivo čekala sam da moj muž i moja

prijateljica sami priznaju da su u vezi. I dočekala sam. Odveli su me na ručak, mogla sam birati što će jesti. Dok sam se mučila sa škampima pomislila sam zašto nisam naručila neko jednostavnije jelo. Bilo mi je teško ostaviti dobar dojam, paziti da se ne povlekam s umakom i promatrati dva tako poznata lica. Moj muž i moja prijateljica bili su tako tiki i nježni da mi je došlo da ih zagrlim. Pored njih tako tajnovitih i sretnih osjećala sam se kao zla vještica iz neke grozne priče. Ona je započela rečenicu a on je nastavio. Ja sam pila crno vino.

Moj muž je predložio da ostanem na poslu, ali zahvalila sam se. Ona me promatrala sa nebesko plavim očima. Ja sam previše popila pa mi je ona na trenutke izgledala kao anđeo. A znam je previše dugo i znam da to nije. Zaželjela sam im svu sreću iako sam uvjereni da neće opstati. I dalje su zajedno.

U vrijeme oporavka promijenila sam tri posla, pet muškaraca i dvije države. Sad sjedim u tuđem stanu, gledam kroz prozor i pušim. Čekam da zavrije voda za kavu. On spava. On nije moj muž. On nikada neće biti moj muž jer ima svoju ženu. Njoj navodno naša veza ne smeta. Nikad je nisam vidjela. Ona mene nikad nije vidjela. Ništa ne znam o njoj. Ponekad zamišljam da ne postoji. Možda je tek izmišljeni lik kako bi u vezi pojačavao napetost.

Rijetko izlazim. Stvorila sam svoj mali svijet. Radim nakit od stakla. Oduševljava me koliko je prekrasno i

opasno u istom trenutku. Ne razmišljam o budućnosti. Čekam da zavrije voda. Obožavam tursku kavu. On spava. Nemam cigareta, ali ima on. Uvijek mi ostavi nekoliko u kutiji na noćnom ormariću tako da ne moram pospana ići do kioska.

Ja sam Nataša. Imam 32 godine i osam dana. Dobro sam. Više se ne razbacujem ni suzama ni osmjesima. Niti me zanimaju tuđe priče. Imam svoju. Da, dobro sam.

Bojan Marjanović
(Užice / Srbija)

ČUDESNO JUTRO U KREVETU DESPOTA MILENKOVIĆA

Jutros se Despot Milenković probudio bez kapi krvi u sebi. Dugi, beli prsti su visili u vazduhu pored njegovog kreveta. Usprotivivši se fundamentalnim zakonima biologije, beskrvni Despot je otvorio oči i umorno pogledao u beli zid. Naslonjena na zid stajala je Despotova krv. Zapravo, veći deo Despotove krvi, jedan deo krvi se odmetnuo od krvi koja se odmetnula od Despota, izigravajući neku vrstu dvostrukih agenata, no o tom manjem delu krvi kasnije. Vratimo se, dakle, većem delu krvi koja je stajala naslonjena uz zid sa konturama ljudskog tela, prkoseći zakonu gravitacije. Isključni stereo sistem je emitovao *Breaking the law*, prkoseći zakonu o uključenoj muzičkoj liniji. Despotova čovekolika krv, duboko se zagledala u Despotove krmeljive oči i procedila: "Konju jedan." Despotu ništa nije bilo jasno. I zašto se ovako rano probudio i otkuda njegova krv стоји pored zida u obliku čiriličnog slova Φ i zašto se čuje prokleti *Judas priest?* "Šta se ovde dešava?", promrmljaо je naposletku. Krv se ozbiljno nakašljala (ona vrsta kašlja koja služi isključivo da se onome ko sluša, u ovom slučaju

Despotu, naglasi koliko ozbiljne reči slede), rastrese brkove koji su joj u međuvremenu izrasli i započe dubokim glasom: "Despote Milenkoviću, ti si sramota za svoje ime, prezime, kuću i porodicu, zemlju, nacion i krv svoju. Od onakvog dede Veljka, priznatog gradskog lekara i čoveka sa izrazitim smislom za lepo, pesnika ljubavne, nadasve rodoljubive poezije, u slobodno vreme, naravno; od onakvog oca Vojislava, briljantnog advokata, prvdoljubivog i skromnog muškarca – ti takav da se izmetneš! Da starije pretke, sve same lekare i ustanike i ne spominjemo. Stid te svakog belog mantila i kubure u svojoj porodici! I ne samo Veljko i Vojislav! Nego i onakva baka Julijana, vredna i dobra žena deda Veljka, priznatog gradskog lekara i čoveka sa izrazitim smislom za lepo, pesnika ljubavne, nadasve rodoljubive poezije, u slobodno vreme, naravno; od onakve mama Milice, onakve gospođe, verne i lepe supruge oca tvog Vojislava, briljantnog advokata, prvdoljubivog i skromnog muškarca – ti si, konju jedan, takav ispaо! Ne radiš nigde, tobože nešto studiraš, piješ i ko zna šta još radiš! Ili se ne briješ i ne šišaš, pa izgledaš kao strašilo, ili si čelav da čovek pomisli da si bolestan. Dugo smo mi trpeli tebe – i to što psuješ po crkvi, nije te sramota, deda ti je dve izgradio, a tobože si duhovan čovek; i to što menjaš fakultete kao čarape; i to što ne možeš normalnu devojku da nađeš; i to što spavaš do podne i to što u nas, tvoju krv, unosiš alkohol i ko zna šta još, ali sinoć si prevršio svaku meru. Sinoć

pred spavanje uzeo momčina da čita i to šta! Marks! I to šta – Kritiku Fojerbaha! Pa, osvrni se oko sebe, u kući u svakoj prostoriji možeš da nađeš bar tri knjige Jovana Dučića, a ti – Marks! Pa, znaš li ti da je tvoj otac imao sve petice, samo dvojku iz marskizma! Nije mu dao Veljko pokojni više od toga da nauči, sedne iznad njega kada uči i šibom po mozgu kada se alarmantno približi znanju potrebnom za trojku. Pametan čovek, sreća da je na vreme umro, da nije dočekao da ga njegov unuk, njegova Krv tako sramoti. Zato smo mi, tvoja krv, odlučili da napustimo svoje telo!” Despot se unezvereno okretao oko sebe, nesiguran da li ga je krv stvarno napustila ili proživljava zakasneli *bad trip*. Međutim, ugledavši svoje kreč-belo i hladno telo, shvatio je da se sve ovo zaista događa. Na stolu pored kreveta je ugledao malu, sasvim malu količinu krvi koja pokušava da se uspravi pored čaše vode koju je tu sinoć ostavio. “A šta je ovo, što je ovaj deo krvi izdvojen?”, upita Despot. Gorostasna humanoidna krv mu objasni: “To je jedan manji deo krvi koji još nije izgubio veru u tebe, banditu jedan, pa sad tu dokazuju da krv nije voda i da ćeš se popraviti. Zaluđenici jedni” U tom času Despot oseti oštar bol u ledima – u predelu između plećki se nešto čudno dešavalо. Despot je vrištao od bola dok je jedno slovo M izlazilo iz njegovih leđa, vodeći sa sobom čitavu družinu slova – I, L, E, N, K, O, V, I i Ć. Krv se grohotom nasmeja: “Vodimo i prezime sa sobom, ne zaslužuje svaka crvena baraba da nosi ovo

prezime! Ime čemo da ti ostavimo za kaznu, uvek si ga mrzeo, uvek si želeo da budeš neki Džordž, Džon, Kit ili Mik, izdajniče jedan.” Krv otvori lepi, starinsko-buržoaski kofer u koji zatim slova uskočiše, još jednom prezirvo pogleda Despota i demonstrativno izađe iz sobe. Despot odahnu i na miru umre.

Sutradan, telo koje je još juče pripadalo Despotu Milenkoviću, stajalo je na aerodromu “Nikola Tesla”. U ruci je držalo pasoš. Iako je to bio jedan običan red za avionske karte, nekadašnje Despotovo telo je stajalo u vrlo neobičnom i nesvakidašnjem redu za dobijanje nekog novog identiteta.

Andelka Korčulanić
(Split / Hrvatska)

MASLAČAK

U predvečerje jednog kasnog ljeta do iznemoglosti smo uz smijeh otpuhivali niti s glava maslačaka i rugajući se njihovoj čelavosti nadijevali im imena: Ante, Ivan, Lovro..., imena vremešnih ljudi iz našeg susjedstva ne znajući da ćemo jednom u životu kaznu plaćati zajedno s nepravednim, lihvarskim kamataima u cijelom nizu neprirodnih jeseni koje su došle naglo i zatekle nas nespremne.

Ta dječja okrutnost stasala je u nama kasnije, mnogo kasnije nakon što smo već dobrano i u žurbi izmiješali mirise i tjelesne sokove, a bila je učena od majstora tog zanata u vremenu skrojenom upravo po njihovoj mjeri.

Osvemu tome mi još ni slutili nismo obuzeti otkrivanjem sebe i držeći u još nevinim mislima kako reski zvuci i svjetla na noćom nebū uvijek moraju potjecati ili od vatrometa ili od prirodnih nepogoda, a niti smo znali da čak i riječi mogu biti ubojite.

Livade su užurbano uzmicale pred visokim zdanjima i još većim očekivanjima praćene našim krupnim očima i sa izmiješanim osjećajima pokradenih osoba i nestrpljive mladosti gladne promjena.

A promjene su došle, one nezvane i neželjene.

Ti si prvi počeo gubiti kosu.

U početku je to bilo nezamjetno, prekriveno prljavštinom s ratišta, a onda sve vidnije i uskoro nije bilo nimalo smiješno ni jednom od nas.

Sjedeći za kuhinjskim stolom prepričavao si što kuhate i kako tamo na terenu pričate o svojim obiteljima i dok ti je pogled vrludao meni bi se činilo da si upravo taj tren na straži, a noć skriva neprijatelja. Ono što nisi pričao budilo te često iz uvijek nemirnog sna i nastanilo se trajno u tvojim očima pretvarajući im boju lješnjaka u crnilo.

Ja sam u sebi nosila strah od loših vijesti, od hitrog hoda niz stepenište u mraku s bebama u naručju i umnoženog plača u uskom prostoru skloništa.

U kaotičnim mislima gotovo kao na ženu od krvi i mesa bila sam ljubomorna na Domovinu još od vjenčanja održanog na prečac jer mi je čak i na taj dan oduzela glavnu ulogu pretvarajući svatove u žučne govornike nacionalnog kongresa, a i pucalo se, ali ne iz kubura kao u naših susjeda po običaju iz vremena Turaka koji mi se oduvijek činio primitivan, opasan i neprimjeren slavlju, a sada moderniziran sukladno vremenu i lako prijemčiv nama koji smo bili snažan magnet za sve tuđinsko, pogotovo ono loše.

U nastupima samosažaljenja izgledalo mi je da i mom životu sasvim pristaje naslov

“Plesala je jedno ljeto”.

Ni ne sijećam se više u kojem trenu smo potpuno zaboravili na smijeh i posred stana iskopali rovove koji su za svaki slučaj ostali tako stajati i u mirnodopskim vremenima što su uslijedila jer mi smo se promijenili naglo, zajedno s poretkom stvari oko nas.

Bezazlenost je iščezla, ogrubjeli smo ne samo izvana, a spoznaja da ritmom naših koraka ne upravljaju jedino naša htijenja, nalagala je neprekidni oprez.

Tvoje građansko odijelo netko je nepropisno oprao pri visokoj temperaturi i ono je ušlo u se, činilo se dva broja manje i ispod nogavica su ti provirivale omršavjele noge pa je uniforma bila ugodnija, gotovo kao druga koža otkad je firma u kojoj si radio postala vlasništvo nekadašnjeg pomoćnog radnika s dugogodišnjim stažom "invalida" na socijalističkim jaslama, a nekoliko još uvijek zaposlenih elektroničara nevičnih novom poslu obavljalo za njega građevinske rade oslovljavajući ga s "gospodine Jakove".

Ja sam po ubrzanim tečaju saznala što znači minimalac, rad bez plaće i dostojanstva, stečaj i naposljetku otkaz, sve redom pojmovi koji su još do jučer bili nepoznanice, a sada uobičajeni u razgovorima jednako kao "Dobardan".

Ona mogućnost iz priča naših očeva da u mirovinu odeš nakon radnog vijeka provedenog u jednoj firmi bila je arhivirana za sva vremena jednako kao i bajke što su nam ih čitali u djetinjstvu u pravilu s pobjedom

dobra netom prije sklapanja oslikanih korica.

Borila sam se sa samoćom ukorijenjenoj u tebi ne shvaćajući da sam u međuvremenu i sama postala teško dostupan otok, svaki put po tvom povratku ispočetka upoznavala djecu s tobom i kasnije uvijek s istim riječima "Tata je umoran!" opravdavala, od njih tebi upućene pozive na igru koji su ostajali bez odgovora.

Činjenicu da je s tvojim svjedočanstvom mnogim smrtima umrlo i dijete u tebi s jedne sam strane razumjevala, a s druge je nisam željela prihvati kao konačnost iako me s neizostavnim lekcijama život svakodnevno podučavao da je povratak u sretna vremena moguć jedino u pamćenju.

Ranjeni oboje, svatko na svoj način, ranjavali smo se dodatno odrezanim riječima jer naša mučna sjećanja i strahovi ostali su neizrečeni u noćima bez sna, stajali su kao plombirani vagoni na sporednim kolosijecima obraslim korovom i s vremenom otrov uskladišten u njima kroz sitne pukotine polako ispuštali van.

Još smo se držali zajedno u službenim i onim važnijim trenutcima kao i kad je doktor, preplanuo i s mirisom mora upravo pristigao s godišnjeg odmora, gledajući nas iznad crnog okvira naočala s poslovičnom nelagodom izustio: "Zločudno je".

Kao pred kugom, kao pred zlom većim od rata na brzinu smo zatrpalji rovove, pružajući si ruke pomirenja poput neprijateljskih vojnika po objavi mira jer sada je

bilo vrijeme kad se valjalo vratiti djeci, sebi, obnoviti dom i zamijeniti popucala stakla na prozorima kako bi se u njima moglo ogledati sunce sa zapada.

S krunice što ti je onomad u zaleđu Zadra dao pater Luka bila je skinuta prašina koja zapravo nije ni imala vremena pošteno na nju pasti.

-Pusti me da vidim, rekao si nakon operacije.

Znajući da si video i puno gore, a ipak se pribavljajući izraza užasa, razmakla sam dijelove pidžame i u očima ti vidjela iskru koja je ono zgarište što je u njima bivalo, nakon dugo vremena ponovo obojila topлом bojom lješnjaka.

Pišući ove retke dodirujem tjeme onako kako si ti to činio govoreći:

-Sad si ti moj maslačak.

Iako sam sve do dijagnoze imala sasvim suprotno mišljenje, znala sam da je pri tom u tebi sjećanje na ono kasno ljeto i dodir koji je utihnuo naš neobuzdani smijeh, kad smo odjednom postali svjesni vrućeg vjetra što je s naših tijela otpuhivao zadnje niti djetinjstva.

-Reci mi da ti ne rečem, odvraćala sam, ni tebe djeca nisu zapamtila s kosom.

Sad mi je ispod ruke kosa, ne više tako svilena i bujna kao nekad kad si prije nego se svijet okrenuo naglavce, za šetnji u zimskim večerima pod njom grijao ruku, ali ipak kosa.

Na jednoj polici u ormaru još stoje brojne marame,
podsjetnici na ne tako davnu prošlost, ali ma koliko
mučno to bilo, ja sam nadživjela svoju čelavost.

Zapravo, teško da je drukčije i moglo biti s tobom kao
saveznikom u toj borbi.

Na drugoj polici složena je uniforma koju sam u
tvoje ime zadužila u pirotehničkoj upravi. Ostala je
neobučena nakon što si dobio zadatak čišćenja u polju
maslačaka nešto južnije od Dubrovnika.

Čuvam je mada ni uniforme danas više nisu na cijeni
jedako kao ni ovo moje prebiranje po sjećanju dok u
ritmu turbofolka (?!?) stasaju neke nove generacije.

Loris Gutić

(Zenica / Bosna i Hercegovina)

COEUR BIEN PROTÉGÉ

Jerome Desmoulins (Žerom Demulen) stajao je pokraj prozora i pušio.

Iza njega, na velikom krevetu, lijeno se i bunovno protezala Celeste (Selest). Nije ju motrio; kao da ga je neka neznana sila odvraćala od toga da baci pogled ka ležaju, da premjeri pogledom mlađahno, nago tijelo tek ovlaš i napola skriveno plahtom, da se prisjeti da su, još koliko sinoć, vodili ljubav.

Taj osjećaj, čiji sukuš Jerome nije razumijevao, bio je strah.

Strah ga je tjerao da se okrene odškrinutom francuskom prozoru, stoji raskoračeno i hrabro spram povjetarca čiju svježinu sunce, koje se tek pomaljalo na horizontu, još uvijek nije pobjedivalo. Strah ga je primoravao da zapali treću cigaretu, da pepeo nemarno otresa na uglačani parket, da se uspravi i isprsi kako bi na odrazu u visokom ogledalu pokraj bijele natkasle otkrio nove podsticaje, nova ohrabrenja, kako bi u vitkoj, mišićavoj figuri pronašao samouvjerenost koja mu je nedostajala. Uprkos naporima, poskočio je na zvuk njenog glasa, još snenog, lijenog i razvučenog:

- Cigaretu... - Žmirnuo je bacivši joj kutiju. Hitri su

prsti brzo izvukli traženo i dogribili upaljač; plamen je obasjao sobu, njene sitne, čvrste grudi, rježno lice nad kojim se nadvijala ravna, kratko podrezana kosa, napućene usne, pogled oboren nadolje, kao da budno nadzire svijetli vršak cigarete, kao da se plaši i taj beznačajni djelić spoljnog svijeta prepustiti pukoj igri slučajnosti. Smotala je jastuke u gužvu, podigla tijelo oslanjajući se o dlanove i zavalila se u tu impoviziranu mekoću. Povukla je i otpuhnula dim, i laki, plavi oblačići smiješali su se između Jerome-a i nje.

- Kad polaziš? – Pitala je bez ikakve ceremonije, bez uvoda, bez okljevanja, i opet lijenum, razvučenim naglaskom koji je jednako mogao biti posljedica nezainteresiranosti, kao i posljedica nerasanjenosti.

- Voz je u devet i četvrt, - odvratio je. – Ti danas radiš?

- Ne, zvat ću Solange-a. Nisam raspoložena za ured.

- Mogli bismo, onda, na doručak?

- Ali ti radiš, - odvratila je sa blagom notom čuđenja, značenje koje je Jerome povoljno tumačio.

- Pa šta mari, - rekao je napokon se okrenuvši i prilazeći krevetu, - ja mogu pozvati svog Solange-a (Solanž).

- A ne, ne, - odmahnula je rukom, - vrati se kući. Idi na posao. Iskoristi dan.

- Ne misliš li da bih ga jednako dobro iskoristio ako ostanem ovdje?

- Ami, nisam raspoložena, - uzdahnula je. – Ne za društvo, bila bih jadno društvo. Bila bih nemoguća; ostao bi, i ja bih se osjećala obaveznom da te zabavljam, a nisam raspoložena da zabavljam bilo koga. Ostao bi, a ja bih htjela da ti bude ugodno, to bi bilo veoma, veoma neiskreno. Na kraju ne bih izdržala, i viknula bih, ti bi također viknuo, i rastali bismo se neprijateljski. Bolje je, mnogo bolje, da ideš kući.

- Hoću li te opet vidjeti?

- Ko zna. – Celeste je slegnula ramenima. – Ako budeš htio. Ako se sretnemo. Možeš me jednom odvesti na večeru.

- Sutra, možda?

- Sutra. Prekosutra. Svaki je dan isti. – Uzdahnula je i sa tom blaziranom gestom ispustila cijeli oblak nad plahtom smotanom u gužvu nemarno odbačenu na ugao kreveta.

- Onda ču te zvati.

- Nemam telefon.

- Onda ču te posjetiti.

- O, pa dobro, - nanovo je uzdahnula, - dodji. Ponekad nisam kod kuće; ponekad odem, i nema me danima. Odem tetki u Reims (Rem); odem sa prijateljima na piknik u Marly. Auguste (Ogist) tamo ima prekrasnu kolibicu. Znaš li Auguste-a? Oženio se prošle jeseni. Ima sina, malog drekavca. Ne znam mu

ime. I čemu? Djeci je besmisleno znati imena dok ne odrastu dovoljno da bi progovorili.

- Ne, - rekao je Jerome, - ne znam Auguste-a.

- Pa, to je šteta. Divan tip. Pomalo dosadan, računovođa. Ipak, zna viceve i dobro ih priča. Ljude, - uzdahnula je po treći put, kao da se u tom diskursu isrcpio sav napor kojemu se tako rano ujutro mogla predati, - katkad moraš voljeti zbog onoga što mogu biti ako se malo potrude.

- Je li to, trud, sve što je potrebno da nekoga voliš?

- O, neki kažu da može i bez toga. Neki kažu da je dovoljno vidjeti nekoga; da je tu taj unutarnji glas, koji nam kaže *to je taj*, ili *to je ta*. – Ovim podrugljivim riječima podvukla je četiri gnjevna pokreta kojima je vrškom ispušene cigarete udarila tamne pečate na dnu pepeljare.

- Ne vjeruješ? – Tanki dlan zbacio je neposlušni uvojak, iza kojeg su ga njene širom rastvorene smeđe oči netremice posmatrale.

- Šta to?

- U ljubav. – Nasmijala se.

- Besmislica, naravno da vjerujem u ljubav.

- Ali u takvu ljubav, onu, koju stvori trenutak.

Okrenula je glavu da sakrije trzaj punih usnica. Taj joj pokret nije dao ispriku; u pravcu u kojem je gledala

bila su tek zatvorena vrata kupaonice, dva ormara čije je strane polagano nagrizalo vrijeme i pokrivalo ih žućkastom patinom, stolica prenesena iz kuhinje preko čijeg je naslona Jerome prebacio svoje hlače.

- Ne, u to ne vjerujem. To je želja; to je požuda. Ljubav je nešto trajno, a nešto trajno ne nestaje iznebuha.

- Ali ako bih ti rekao...

- Ali nemoj, - grubo ga je prekinula, - ne, znam šta ćeš reći. Znam, ne! – Prislonila mu je dlan uz usne, mekani dlan, mirisan dlan. – Znam. Reći ćeš da si me sreo, da si osjetio tu neusporedivu privlačnost, tu gotovo brutalnu snagu kojoj se nijedan čovjek ne može oduprijeti, osjetio si kako se u tebi porodilo uvjerenje da sam jedna, da sam jedina, da sam prava osoba s kojom možeš dijeliti sve... sve što bi htio podijeliti s nekim. Da si me tražio, ali me nisi mogao naći, jer me još nisi sreo. Sad si me sreo, i... sad znaš.

- Znam.

- Ali, ne znaš! – Dlan mu se skinuo sa usana i rastvorivši se udario madrac. – To je zabluda, to je... o, Bože. – Prekrila je lice i uzdahnula. Potom je hitro skočila i navukla laku spavaćicu, kao da je odjednom postala svjesna sopstvene nagosti, i nije ju mogla dovoljno prevladati da bi nastavila govor. – Znaš li šta će se desiti ako odeš?

- Ne želim otići, - počeo je Jerome.

- To nije stvar želje! Otići ćeš, i mislit ćeš o meni danas, sutra, prekosutra. A onda? Srest ćeš neku drugu uz koju ćeš znati, naprosto *znati*, da je ona prava, i da je to nikako nisam mogla biti. A kako ćeš znati? Jer će ti to reći ono isto ludo srce koje sad kaže, pazi, ne kaže, nego *tvrdi*, da sam ja jedina uz koju možeš graditi svoje sutra. To je zabluda današnjice, *cher ami*, što nam se današnji osjećaji čine tako *sigurnim*, tako uklesanim i nepromjenjivim, dok su oni – šta? – dim! Sutra me se nećeš ni sjećati. I budeš li, bude li te pohota, jer to je pohota, tjerala da misliš o meni – drkaj! – Zacoktao je, kao da bi protestirao protiv ove vulgarnosti koja je pala sa usana naizgled nesposobnih za profane ispade. – Pa da! Vidiš, već se snebivaš! Ali to je uistinu tako, ti si muškarac, ti to znaš; kad se u vama razbudi neki osjećaj koji dolazi tako, niotkud, ništa ga ne guši i ne ubija kao sopstveno zadovoljstvo. Pomisliš li na mene, zgrabi ga u ruke, i želja će proći, obećavam ti to. I ti to znaš? Vidi, ne okreći glavu! Smiješ se! Pa da, jer znaš!

- Nije, ipak, tako uvijek...

Prišla mu je spustila dlanove na obraze, primakla lice njegovom, i dopustila mu da očuti njen laki dah na svojim usnama.

- Ne, ti sad želiš... želiš sve, ali sutra... sutra je novi dan.

- Poljubac? – Promrljaо je, oklijevajući se nagnuti, jer joj lice nije bilo posve nasuprot njegovom, nego lako

okrenuto u stranu, kao da se spremalo za bijeg.

- Ne, nikakav poljubac, nikakva nježnost. – Promrljala je, okrenuvši mu obraz. – Samo rastanak. I kad dođeš kući, drkaj.

Ta riječ, izgovorena njenim glasom, udarala je neku krivu žicu u poletnom srcu Jerome-a Desmoulins-a. Odmaknuo se od nje, prišao stolici, i počeo navlačiti hlače.

- Nećemo se, onda, čuti? – Ona ga nije čula ni tada; dok se odijevao, kliznula je u kupaonicu. Škripnuo je pipac, i zveckanje nebrojenih sitnih kapljica potmulo je odjeknulo kroz zatvorena vrata.

Voda je šikljala sa stropa tuš-kabine. Celeste nije čula, ali je znala da se u hodniku, iza zatvorenih vrata na kojima je navukla zasun, miće muškarac koji je navlačio cipele, sive cipele bez vezica, i potom se iskrao iz stana da bi ga, na pločniku, dočekalo sunce i povjetarac čiju će svježinu, do podneva, sunčevi zraci pretvoriti u nemilosrdnu pripeku. Celeste je podigla glavu i zatvorila oči; mnoge su kapi klizile niz njeni lice, usne su joj bile čvrsto zatvorene, i jedva su se sred te kiše mogle zamijetiti neke neznatno toplice kapljice, baš kao što na mirnom licu tajanstvenog mora prosto oko ne može razaznati survavanje rijeka na uvorima, niti strašne tuče koje, u svom razuzdanom okrilju, sobom donose mnoge oluje.

Vitomirka Trebovac
(Bukovac / Vojvodina)

POVRATAK

Dok je skidao bele stolnjake sa štrika, oblaci su iznad njegove glave stvarali čudne oblike i... tada se zagledao, tamo gore, možda se i prvi put upitao nešto, ne može se precizno kazati, no, čini se da je šapnuo - kakva je ovo prokleta igrica, dođavla?

I onda. Seo je na stepenice pred kućom, držeći u krilu hrpu veša. Ako bi ga neko pažljivo pogledao, verovatno bi pomislio - ovaj tip je malo umoran od života.

Telefon je unutra neprestano zvonio, ali on se, izgledalo je, sasvim navikao na taj zvuk.

Na momenat se osetio čudno, jer je danas skinuo stolnjake, koje je ona raširila juče.

Kako zbumujuće. Jedan dan.

Juče. Danas. Sutra. Kakva čudna igrica. Vreme, prostor, emocije, o svemu su mislili. Vrlo je umoran, ali svestan, u potpunosti svestan, da više nikad neće zaspati u ovoj kući.

I čim prestane da posrće, te ukrade malo snage, otići će na Dunav, leći na pesak i spavati.

Nije bio tamo, na Šstrandu, čitavih trideset godina,

ali prilično je siguran da je isto kao kada je bio dečak i kao kada je njegova majka bila devojčica i... tamo je i tako prvi put pomislio da ode. Ona mu je rekla - znaš, ovde sam dolazila kao mala sa roditeljima i...

Već to, seća se, išlo mu je na živce, ta suvišna tradicija, tvoja majka, njena majka, moja majka.. kome sve to treba?

Da, seća se, tada je pomislio, otići, otići, otići, negde gde nikog ne poznajemo i gde nas niko ne pita...

Možda će zaspati na Šstrandu, ko zna.

Telefon je unutra zvonio.

Poželeo je da plače, da vrišti, da se smeje. Ne, poželeo je da plače. Kao kada su živeli u Štrosmajerovoј, a on ostajao sam ujutru, sa gospodom koja ga je čuvala. Zatečen i bez daha, pri pomisli da oni nikada neće doći, da ga svaki dan napuštaju, a da će jednom zaboraviti da se vrate; te bi se, u sred Školskog programa, zacenio od plača i nekog nepoznatog osećaja bespomoćnosti, nakon kog je opet dolazio neki nepoznat osećaj blaženstva, kada bi ih u 3 video na vratima.

Ne seća se da je kasnije u životu plakao, iako je povremeno priželjkivao tu vrstu oslobođenja. Možda samo jednom, kada je stajao pred nekom ogromnom građevinom, zaboravio joj je ime, sve u njemu počelo je da se pomera i kao da se sva percepcija izmenila i život dobio nove konture, možda tada, jer je shvatio kako je mali i ranjiv čovek.

Telefon je unutra zvonio.

Ušao je da ostavi stolnjake, stao na sred prostorije i zbumjeno se osvrnuo. Nije očekivao da će morati da misli o stolanjacima, pokućstvu, fotografijama i istoriji. Nasmejao se sopstvenoj naivnosti. Zar se uvek vraćamo na mesto s kog smo pošli? A tu je sve isto, primećuje samo dve njemu nepoznate uramljene fotografije. Dva muškarca. Trpezarijski sto, nasleđen od babe, koja ga je nasledila od... i dalje mu se sve to činilo suvišnim, čitav život mu nije bio dovoljan da se navikne na život. Ili da razvije osećaj pripadnosti. Ili da kupi kuću u jednom gradu u kom će živeti sa jednom suprugom i imati jedno dete i prestati da traži jedno bolje mesto za život, koji se i tako dešavao sve ove godine.

Da, kada bi mogao da stisne pauzu i uštedi malo vremena za razmišljanje o ispravnom potezu.

Jednom je predsednik posetio njihov grad i sve raskrsnice su bile zatvorene i svi autobusi su stajali i svi ljudi su stajali, čitav taj kameni prizor mu se uklesao u sećanje, često je mislio o životu na toj raskrsnici, nepomičnom i nemom, bez izraza, zarobljenom u momentu. Mama ga je držala za ruku, čvrsto, seća se njenog uzbuđenja, bio je nizak i posmatrao je njen lice, izvajano, poput spomenika onom pesniku. Njegova majka, nestvarno lepa.

Da, kada bi mogao da stisne pauzu, ali ova igrica nema pauzu, ponovo se nasmejao svojoj naivnosti,

ponovo se nasmejao, grohotom, koji je prekinut zvonom telefona.

Halo. Zdravo, Kosta. Zdravo. Čula sam za tvoju majku i žao mi je, mora da ti je užasno teško... I nije tako strašno, znaš, oduvek sam znao da će umreti. Da, ali tako iznenada.

Sve je u redu, ne brini. Dokle ostaješ? Ne znam. Da li si dobro? Da, sve je u redu, ne brini, javiću ti se. Zovi me, molim te. Zvaću te, uvek te zovem. Da, slobodno me zovi. Hoću, zdravo.

Zdravo.

Nije znao šta bi mogao sa svim tim stvarima. Ako bi ga neko pogledao pažljivo, pomislio bi - ovaj tip je...

Prolazeći kroz hodnik žmureći je dodirnuo tapete, ali pre nego što ih je dlanom dotakao, već je osetio poznat reljef. Pažljivo je otvorio vrata, trudeći se da ne pravi buku i kada je ušao, lice mu se na momenat zgrčilo u nepoznat izraz. Skinuo je cipele, popeo se na krevet i legao pored nje. I onda. Zagrljio je to hladno telo, zagnjurio lice u njenu nadlakticu, pokušavajući da se ugreje. I onda. Uhvatio je njenu šaku, čvrsto, kao kada je predsednik jednom bio u njihovom gradu.

Njegova majka nestvarno lepa. Nije računao na ovu bol.

Iva Tkalec
(Varaždin / Hrvatska)

DEFINICIJA SVAKODNEVNOSTI IZ RJEČNIKA

Altruizam (Def. Neobjasnjava ljudska osobina)

Bokor

Počelo je sasvim slučajno, sasvim veselo i potpuno dobrodošlo. U kupeu vagona putničkog vlaka, negdje između sela smiješnog imena i sela imena koje ne mogu zapamtiti, pokraj mene je sjela djevojčica plavih uvojaka. U srednjem vagonu konstrukcije, negdje na sredini vagona, gdje je vjerojatnost preživljavanja u slučaju nezgode bila upravo najveća. Pomalo stereotipno, slažem se, ali nekako se uvijek dogodi, da djevojčice plavih uvojaka izazovu više simpatija od onih kojima plava kosa ne uokviruje punašno lice.

“*Stlučak. Za tebe.*” Rekla je i ispružila malenu ručicu s bijelim đurđicama zategnutim kuhinjskom guminicom (onom od koje prsti zaudaraju) i brzo spustila sramežljivo nasmiješen pogled.

“*Ne gnjavi tetu!*” Viknula je majka, uzela mi *stlučak* iz ruku, ispričavši se pritom na bezobrazluku djevojčice kojoj se suza upravo spuštala niz obraz. Povukla je djevojčicu iz kupea.

Nije bilo prvi puta da su mi iz ruku uzeli netom darovanu stvar. *Ahh*, pomislih.

Cirus (*Def. Skupina bezazlenih nakupina, mijenja boju ali čud ne*)

Čeindž

Rado bih ispričala kako sam na ovaj put krenula prepuna entuzijazma, odbrojavajući trenutke kada ću ispred i pored i iza sebe (ukoliko se okrenem), ugledati nove uzbudljive krajolike uklopljene u vedro nebo s pokojim bezazlenim oblačkom. Možda neke od onih koji izazivaju divljenje *per se*, ali i ništa manje vrijedne larpurlartističke turističke prizore. (*Kako mora da je divno biti turist!*) Možda bih po putu upoznala i kakvu zanimljivu osobu, neku drugačijih crta lica ili boje kože dijametralno suprotne mojoj. Ali nažalost, nije bilo tako. Ove krajolike viđam svaki dan. Nasuprot meni sjedila je grupa pedeset decibela preglasnih studenata. Spustila sam glavu na rame riskirajući sutrašnje bolove, premda mi njihovi glasovi nisu dopuštali san. Zaželjeh ih opsovati ali manire i sjećanja zaustaviše me na vrijeme. I moj je glas bio prodorniji u studentsko vrijeme. Čak je i kondukter iskrenih namjera, zaustavio pokretom svoje ruke, moju ruku, dok je u džepu tražila kartu.

“*Vas poznajem.*” Rekao je. “*U redu je.*”

Za tri čemo minute proći pokraj sela koje nosi prezime moje poznanice.

Ćiler (*Def. Mjesto gdje se posprema život i sve stvari za život nužne*)

Dokolica

Ostatak je vožnje prošao mirno. Mirno, koliko mira može izazvati golema konstrukcija vagona na željeznicama. Svaka je stanica oduzimala nekoliko osoba a malo koga dodala. Nitko nije bio spreman pokloniti dio života ovim mjestima. Nasuprot meni sjedio je još samo jedan usnuli džak. Digla sam se sa sjedala i odlučila prostajati nekoliko zadnjih stanica, ne mogavši više provoditi vrijeme u tom malom skučenom prostoru u kojem su razni putnici ostavili razne mirise.

Đelat (*Def. Predmet ili situacija koja će nestati kad dođe ljepše vrijeme*)

Džob

Nikada nisam previše voljela sladoled. Baka mi je kao maloj uporno kupovala Snjegulicu na štapiću, tjerajući me neka prije dobro operem ruke. Da sam mogla birati, nagovorila bih baku da mi napravi medenu pitu ali sva su moja nagovaranja bila neuspješna. Pod isprikom bolnih leđa, tutnula mi je u ruku par kuna i poslala me u Kockicu po sladoled i pivu.

Sišla sam s vlaka. Moja je stanica bila mala i prljava, onakva kakve stanice i moraju biti u ovom dijelu kontinenta. U torbi sam potražila vlažne antibakterijske maramice i dobro obrisala ruke. Izvadila sam ključ iz džepa i otključala malu ostavu pokraj bara koji je na ovoj stanici postojao već tisuću godina. Prije desetak godina oni najhrabriji dovikivali bi mi medena, malena, mačka, ali i to je jednog dana prestalo, ne znam da li zbog promijene gostiju ili sve duže i šire sukњe oko mojih bokova. Bacila sam još jedan čeznutljiv pogled na bar i ušla u ostavu. I bez svjetla sam pronašla svoja kolica. Izvukla sam ih iz ostave, odgurala do glavne ceste i otvorila promotivni suncobran.

Slaaaaadooooooleeeeeed. Rekla bih tek kad bi se oko mene stvorila djeca, znajući da odraslima ne trebaju dodatna pojašnjenja i nukanja.

***Etalon* (Def. Dan koji je prošao)**

Falanga

Lagani je povjetarac davao ovom danu ugodnu notu. Posla je bilo niti više niti manje nego za prosječnih dana kakav je i ovaj bio. Sagnula sam se da podignem dvije tri kune koje su mi ispale tijekom jutra.

“Oo, pa to ste vi!” Poznato-nepoznati glas žene izbacio je kovanice iz moje ruke ponovno na pod. *“Htjeli smo kupiti sladoled ali izgleda da je čovjek otisao? I vi čekate?”*

Pokušah progovoriti, reći *ne*, opravdati se što podižem novac s poda, ali mala je ponovno ispružila ruku. Srećom, jer u pravilu nikad nisam razgovarala s nepoznatima.

“*Za tebe*” rekla je. “*Dujđice.*” Gurnula mi je u ruku stručak već uvenulih đurdica.

Gebiracija (Def. Zametnuti ponos ili zaboravljeni čast)

Heautognozija

“*Eto, baš mi je drago da smo Vas ponovno srele. Nakon one, hah, zgode u vlaku, mala nije mogla prestati plakati. Silno Vam je željela uvaliti te đurdice.*” Majka je razvukla jedan prilično distancirani osmijeh dok je malena u mene gledala zaljubljenim očima.

“*Još uvijek ne znam zašto je odabrala baš Vas. Napravi to ponekad. Zatim danima ne može zaboraviti. Ponekad je stvarno teško s njom.*”

Mala se stisnula uz mene. Nisam znala što bih odgovorila. Ta mi usputna čavrila nikađ nisu išla od ruke. Riskirala sam status introvertiranosti, ali znala sam da otvaranje unutarnjeg svijeta vanjskim osobama nikako ne može biti dobro. Ljubazno sam se nasmiješila. U neizbjježnim se situacijama uvijek dobro nasmiješiti.

“*A što Vi tu radite? Mi čekamo vlak, ona bi još ostala ali meni treba odmor. Jel’ radite u blizini?*” Da, radim, odgovorih gospodji.

Inkapsulacija (Def. *Zavaravanje drugih u svrhu samoočuvanja*)

Jabana

“A joj, gdje je onaj majmun od sladoledara, još ga nema.” Ogledala se oko sebe i nervozno uzdahnula. Dok joj je majka uz nemireno okretala glavu u svim smjerovima, mala me potajno primila za ruku. Iz druge su mi ruke visjеле đurđice (*Bože moj kako će mi prsti smrdjeti po gumici*). Prvo me uhvatila za mali prst, pa za drugi, pa treći, sve dok nisam prihvatile njezinu šaku. Gospođa ili nije vidjela, ili joj je bilo svejedno.

“Svašta si dopuštaju. Sranje. Možda da samo uzmem jedan iz škrinje.” Izgleda da je *možda* gospođi bila samo ljubazna poštupalica, jer nije bilo ničeg upitnog u njezinom odlučnom marširanju do moje škrinje. Izvadila je najveći sladoled za sebe i jedan manji za malu.

“Hoćete i Vi možda?” Upitala me. Odbila sam. I mala je odbila. I dalje me držala za ruku. Drugom je rukom isprobavala tkaninu moje suknce. Izgleda da ju je grubost smeđih niti vidno zainteresirala. Gospođa je bacila nekoliko kuna na pod, ali premalu svotu za onako veliki sladoled. *“Govno neradničko. Neka pobere sam novce.”*

Kotacija (Def. *Očekivana vrijednost osobe na tržištu*)

Lobektomija

Sladoled joj se cijedio po prstima, po suknji, po pločniku. Karamelu je s nosa obrisala rozim svilenim rukavom. Malenoj sam potajno uvalila tvrdi bonbon. Nasmiješila se, otvorila bonbon i papirić spremila u džep. Ponovno me primila za ruku i još se čvršće stisnula uz moju nogu.

“Trebali bi te đurdice staviti u vodu.” Gospođa je provukla štapić kroz zube kao da joj je ovo bio zadnji sladoled u životu i bacila ga pokraj mojih kolica. Pokraj onih nekoliko kovanica. (Srećom njezine bakterije nisu došle u doticaj s mojim novcem.)

Hoću, rekla sam. *Čim stignem kući,* rekla sam. *Hvala još jednom.*

Ljetorast (*Def. Ljudska osobina kojoj treba malo vremena da se oformi, obično negativnog karaktera*)

Metabola

Mala je spuznula ispod moje suknje i primila mi se za nogu. Za slučajne prolaznike više nije moglo biti vidljive veze između mene i gospođe. Jedino je nemiran oblik ispod moje suknje mogao odavati dojam da nešto nije u redu. Nisam je htjela uvrijediti, ali morala je otići. Čula sam gundanja ljudi željnih sladoleda. Pričekali bi minutu, dvije, pa bi otišli.

“Oprostite. Oprostite. Vama govorim.” Okrenula sam se i vidjela starijeg bradatog muškarca s mlađahnom djevojkom.

“Gdje je čovjek koji prodaje sladoled?” Nisam stigla odgovoriti jer je gospođa preuzela inicijativu.

“Bitanga sigurno negdje pije pivo. Eto, vidite da i gospođa i ja čekamo već neko vrijeme. Neradnik odmara. Ne isplati vam se čekati.”

Nimbus (*Def. Aura nevinosti*)

Njiska

Htjedoh nešto odgovoriti, upozoriti ju da prodavač nije nužno bitanga, možda mu je bilo loše, možda je trebao obaviti hitan poziv, možda čak reći kako mu ja čuvam škrinju. Ali izustih tek glasan jauk i jednu običnu psovku. Malena me ugrizla za nogu i lupila svom snagom u gležanj. Izjurila je ispod moje sukne, primila se za majčinu i počela plakati. Gospođa se vidno uznemirila, prosjedi je gospodin s kćerkom odustao je od kupnje sladoleda, a slučajni su prolaznici bili vidno zainteresirani.

“Luđaci! Svi ste vi luđaci!” Zaurlala je gospođa i povukla svoju kćer prema peronu.

Opstruiranje (*Def. Uživanje u društvenom položaju*)

Presamititi

Sagnula sam se prebrzo, nepomišljeno. Gospođa je okrenula glavu baš kad je kovanica zabljesnula između

mojih prstiju. Pokupila sam i ostale i spremila ih u kasu. Shvatila je. Neradnik i ludara. To sam ja. Vidjela sam kako maloj pokazuje prema meni kao da im je smiješno. Đurđice su i dalje ležale na podu. Ispustila sam ih slučajno.

Readaptacija (*Def. Ponovno prihvaćanje onog što je bilo i što bude*)

Simbiont

Bilo mi je žao. Trebala sam umiriti malu. Prestrašila se. Sva je krivnja ležala na meni. Uplašila se moje sukne ali sad je bilo prekasno. Vidjela sam kako ulaze u vlak bez okretanja. Podigla sam uvenule đurđice i stavila ih u čašu, pozajmnicu iz kafića (Ne smijem je zaboraviti dobro oprati.).

Šan (*Def. Preuzimanje nečijeg oblika*)

Tučak

Ostatak je dana vrijeme prolazilo sporo. Ljudi su dolazili, kupovali i odlazili. Samo su poneki zastali na vrijeme duže od potrebnog. Pitala sam se, gdje su sada gospođa i mala. Možda negdje piju sok, možda beru novi stručak nekog drugog cvijeća. *Možda*. Možda nije bilo važno. Promatrala sam svoje cvijeće i divila se lijepim cvjetovima. Još uvijek se osjećao miris.

Ubačaj (*Def. Nepoželjna masa u osobnom prostoru*)

Vibra

“*Oprostite. Oprostite.*” Poznato-nepoznati glas gospođe trgnuo me iz razmišljanja. Protrljala sam oči kao da su bile umorne i podigla glavu.

“*Donijela sam Vam čašu vode. Vidjela sam što se dogodilo ujutro. Današnja djeca, što možete.*”

Zahvalih na vodi. Danas ljudi mogu puno pričati. Odlazi. Molim te.

“*Samo mi vratite čašu kad idete.*”

“*Hvala*”, izgovorih dok je odlazila.

Zevzek (*Def. Osoba koja prihvaca dane okolnosti*)

Žuk

Čim su oblaci na nebu počeli dobivati onu, prvo narančastu notu, pa potom ljubičastu najavljujući noć, počela sam spremati svoja kolica. Još dvadeset i pet minuta, deset minuta nakon mojeg, i zadnji će vlak otići sa stanice i ovdje više neće biti nikog, kao što je i očekivano na mjestima poput ovih, u gradovima poput ovih, u noćima istočno-europskih zemalja. Spremiti ću kolica, prošetati stanicom, vratiti čaše, možda pojesti sladoled i doći će vlak. A sutra ću se vratiti.

Bojana Ivković
(Resnik / Srbija)

LJUBAV

Ne mogu da ih podnesem! Mrzim ih! I sad dok ih posmatram nervozne i zabrinute uopšte mi ih nije žao!

Glupo je bilo uopšte i pristati na tako nešto, ali ja sam pristala! Rekao mi je da ne može da izdrži ni sekund bez mene i da mu mnogo smeta moj prekovremeni rad kao i poslovna putovanja.

Sam je smislio rešenje.

Napunili smo kuću mojim klonovima! Ni sama nisam sigurna koliko ih ima. Svakom klonu, koji bi nam bio isporučen, nešto je nedostajalo, tako da ih je iz meseca u mesec bilo sve više i više, sve dok nisam ostala bez posla.

Prvo mi je bilo zanimljivo što me je u tolikom broju. Zamišljala sam da su one moja vojska! Da će mi svaki dan biti ispunjen i zanimljiv!

Međutim, vremenom su mi dosadile! Stalno su išle za mnom, kopirajući svaki moj pokret! Bile su nesposobne da kažu nešto novo, nešto o čemu već i sama nisam razmišljala. Najviše me je nerviralo kad mi dođe u goste neka drugarica ili sestra. Sve bi se sjatile oko nas i nekako tupo gledale, upijajući svaku izgovoreniju reč.

Kao da su prokleti špijuni! - Obaveštajna služba mogu muža! -

Mislim da sam u tim trenucima bila u stanju da ih ubijem. Jednu po jednu / sve odjednom – nije bilo bitno! Želela sam da ih zatvorim u sobu i pustim neki smrtonosni gas!

Te misli su me činile depresivnom, a one kao da su znale šta osećam! Tih dana bi me izbegavale.

Zaista je postalo nepodnošljivo živeti pod istim krovom!

“Ili one ili ja!” rekla sam mužu.

Dugo mu je trebalo da prestane da se smeje.

“Dušo, kako ne razumeš? Pa one su ti!” odgovorio mi je i nastavio da se smeje.

U tom trenutku sam mrzela i njega!

Na kraju sam rešila da ih otrujem! Smisliću neki izgovor da ih dovedem u podrum, zaključam i pustim gas! To je zaista idealan plan!

To je bio idealan plan, jer sad dok umirem zajedno sa njima prepostavljam da sam negde pogrešila. Nije trebalo onoliko da se radujem. Nije trebalo da ih potcenjujem!

Trebalo je da vidim da se zaljubila i da se ponaša drugačije. Trebalo je da znam da će u ime ljubavi biti spremna na sve! Da će prozreti moje namere, gurnuti me u podrum i zaključati sa ostalima.

Elizabeta Končić Trlek
(Veliko Trgovišće / Hrvatska)

ISKRA NA LANCU

Daj šuti, Lajka! Tiho budi! Kaj je tebi? Kaj je toj životinji? - lančano se pale pravokutna svjetla, otvaraju prozori, izlaze našljene rečenice. Oštare su, čoškaste k'o i svjetla iz kojih dolaze. Tako je to svaki put za punog mjeseca otkad je moja Iskra došla iz rodilišta. Tada je Iskra dobila lančić za nagradu. I ja sam dobila lančić.

Samo što su moj dugački privjesak prikučali za zid. Ja smeđa, zid smeđi. S godinama sam postala nešto k'o flek na fasadi.

Al' kad laješ na Mjesec, to ti je k'o da nisi sam. Mjesec je mekano i okruglo svjetlo. Mami te k'o lopta na vrhu brda. Mami te da se popneš. A onda, kad si već gore, trebaš još samo zakoračiti na Mjesec. I to je to.

I da... ako je mjesec, slučajno, skroz lagana lopta, onda ju samo oprezno pomakneš pa se iza nje zavučeš u sjajnu rupu. I zato sam danas nategnula lančić na čošku.

Onak' do kraja. Do slobode. Još samo da se pozdravim sa svojim curama pa odlazim.

E, pazi sad kad me ugledaju sa živicom iza leđa pa još i svjetlucavu od mjesecine!

Opalit će se dlanom po čelu i reći: "Gleee, pa to je Laajka! Pa diii si Laajka? Diii si ti?"

Reći će im: "Na godišnjem sam bila, kaj to niste znale?" Od te mi fore rep oživi, a kad im začujem auto, postane mi baš van kontrole. Onda auto stane.

One izlaze van. Smiju se. Prilaze mi, a ja ih čujem sve slabije. Čujem samo vlastiti šum u glavi – Ej, kak' će mi se obradovati kad me vide! A onda vidim - mala se penje Iskri uz noge, viče: "Strah me Lajke!", a Iskra ju grli k'o da se mene zbilja treba bojati, a opet sve uz smijeh. Tako se one smiju i ljeti kad se špricaju vodom, kad je vruće da jezik potpuno izbacиш. Tako se smiju kad rade nešto što im baš i nije ugodno ali im je zabavno. Tako je njima bilo to što sam ih dočekala na mjesecini i onda im se približila.

I ušle su u kuću. Ja sam prešla sam preko ceste i stala u grmlje da ih bolje vidim. Noge su mi bile mokre do koljena. Koma. Al' onda su im sjene počele šarati po zidu. Cure luduju. Smiju se. Lete im sjene na jednu stranu, prema potoku pa na drugu stranu, prema Mjesecu. Pa prema meni pa od mene! K meni, to, to, pa od mene, ajde...

K meni, k meni! Tu! K meni! Poskakivala sam, lepršala, spuštala se trbuhom do zemlje. Sjena je malo bila - malo kratka, malo dugačka. Baš je mala neodlučna i ne može se odlučiti kakva bi bila. Ja bi' bila mala. Kad sam bila mala, Iskra me na livadi nosila kroz visoku

travu. O hoo, ho! Sad idemo baš visoko.

Skoro smo na Mjesec... traaas! Sletje.... Ček! Ček!
To je lupilo u njihovoj sobi. Mirna! Mirna budi! Jen,
dva, tri. Diši. Mučno mi je. Povratit ču onu kost od
jučer, časna riječ.

Duša mi čeka u želucu. Zato stišćem zube. Samo
na nos dišem. A onda još i plač! Ej, što ta mala plače...
Svaki put kad počne, bojim se da će mi Mjesec probušiti!

Uzmem zalet pa odskočim. Srce mi kuca u nogama.
Sva sam u nogama. Ma ko' košuta sam. Ko' košuta koja
prema njihovom prozoru leti. Ja letim. Ja sam vjetar.

Ja sam hladni zrak između dlaka. Ja sam Lajka
Superwomen.

Al' izgleda da je mala ovoga puta uspjela dokrajčiti
Mjesec! I on juri prema meni!

Brz je. Bruji i škripi. Cvili. Koči. Trubi. Udara. A
onda se, bože mili, gasi! Mrak je.

“Bok Lajka, kak' si? Auto te lupio”. – rekla mi je
tih Iskra, a u očima sam joj vidjela da me sad zbilja
doživjela. A onda mi je još i dala nešto na žlici – nešto
da te tak' jako ne boli – a gorko bodljikavo. Gori okus
od toga, imala je nešto kasnije, samo doktorova kuta.
Ugrizla sam ga za lakat, jer sam htjela biti u nekoj drugoj
koži kad mi je gurao iglu u stopalo. I jesam. A Iskra
se tome nasmijala – baš joj je pobjeglo, i to mi je bilo
tol'ko čudno da me je nakratko uspjelo izvući iz mene.

Bila sam van svoje boli kol'ko je trajao i njen smijeh, a onda je njena borba s onim kad misliš da si napravio nešto baš krivo bila tol'ko teška da sam se stropoštala natrag u sebe. Malo je još pričala s doktorom, a onda me odnijela u našu garažu.

U garaži nije loše, ali nema života. Nema cirkulacije, energije. Oko mene sad je čovječe samo strga: stari dječji bicikl probušenih guma koji Iskra s ljubavlju zove "*gle moj mali universal*", krletka zahrđalih vrata i izlizanog ogledala bez ptice, stare tenisice bez žniranaca, gramofon bez zvučnika, svjetiljke bez žarulja, sve nepokretno, zaglavljeno u vremenu al' "važno jer podsjeća na lijepе trenutke" tako Iskra veli.

Ja sam sad svaki dan imala i dasku i karton i deku i meso i lijekove i neku pastu – *da te tak' jako ne boli* - od koje sam se vraćala u djetinjstvo, na onu našu ljetnu livadu.

Na livadu gdje me Iskra nosi jer je trava visoka, a onda oprezno spušta dolje. Oprezno k'o da sam "*gle moj mali universal*". Sjećam se. Pod šapama me bocka, osjećam travu i kukce. Mašem repom tako ludo da skroz šaram bilo kakav mir oko nas. Šibam travu, dižem prašinu, repom berem cvijeće za vazu, od pospanog zraka radim vjetar. Skakavci skaču oko nas k'o naopaka zelena kiša. Skaču sve do ptica, a ptice vriskaju k'o djeca od previše škakljanja. I Iskra se tome smije. Smije se i savija u struku dok hvata zrak.

Probudila me bol u leđima. Otvorim oči. Iskra stoji iznad mene. Gleda me. U prsa i trbuš. Ne diše dok me gleda. Gleda da l' dišem. Pored nje stoji njezina mala. Stoji nekako svečano. Ukočeno. Usta su joj ravna crta na krajevima malo podignuta prema gore. K'o plitka posudica za vodu s ručicama. Al' umjesto cvijeta u kosi koji bi baš išao uz to, u kutu čela ima ljubičastu kvrgu.

Iskra mi je natočila vodu pa me stavila van na travu. Pored one naše lopte. Znale smo ju napucavati od Sunca do Mjeseca. Gledam loptu. Zazelenila se od kiša i stajanja. Gurnem ju njuškom, a ispod nje čelava zemlja. Neki crvi. Žure se. Došlo mi je da potrčim pa naglo zakočim da mi se uha preklope. Skoro sam pomaknula i zadnje noge.

U ponedjeljak nakon posla sahranila me ispod vrbe. Prije me je još i zamotala u deku da mi zemlja ne smeta. Pomoglo mi je to kol'ko i par sunčanih zraka u studenom. Al' me zato grlila k'o nikad, kad me je odvela na onu zadnju injekciju. Mislim da me je tada skroz doživjela. Potpuno! Samo što su ovaj put one ljetne trave za nas dvije baš previsoke narasle.

I tako sam prešla gore. S Mjeseca mogu vidjeti sve, ako želim. Ja gledam Iskru.

Svaki dan ide po istoj čelavoj zemlji k'o i ja dok sam bila na lancu. A onda k'o da me osjeti, pa se zagleda u Mjesec. Lice joj je tad skroz osvijetljeno. Ima dosta vodoravnih bora na čelu pa jednu okomitu preko

njih. K'o da si sama odbrojava i križa dane na čelu – onako kako to već čine zatočenici raznih vrsta. I zato, ako uskoro ne napuca prema meni onu našu loptu, ja moram naći neku fintu da se vratim dolje.

Ljiljana Maletin
(Novi Sad / Srbija)

SASKIJA

“Da li idemo u Arnem?” upitala me je Sandra te večeri.

“Obavezno. Jutros sam se ponovo čula sa Saskijom i ona nas očekuje.”

Saskija je bila devojka s kojim sam se upoznala preko interneta. Pošto novca nisam imala a leto se bližilo, tražila sam način da pobegnem iz Srbije. Bar na kratko. Da zaboravim ovaj dosadni grad, faks koji me je smarao, ovu zemlju, čaleta, kevu, mlađeg brata i sve ono u šta su me oni uvlačili.

Moralu sam da se izgubim. Dok ne počnu predavanja. I nova kolotečina.

Pre nekoliko meseci sam *guglujući* po *netu*, sasvim slučajno, pronašla jedan holandski *veb sajt*. Namenjen umetnicima. Na njemu su se nalazile različite umetničke fotografije, digitalni printovi, video-radovi, kao i konkursi za inostrane stipendije i rezidencijalne programe. Uz sve to i deo u kojem su umetnici, uz određenu novčanu nadoknadu, na neko vreme, ustupali sopstvene ateljee ili tražili partnere za zajednički rad. Kako mi ništa od ponuđenog nije odgovaralo (jer ili je bilo preskupo ili na duži vremenski period), odlučila

sam da pokušam i sama.

Studentkinja fotografije, poreklom iz Srbije traži stan. Tokom jula i avgusta, s ateljeom i cimerkom. Bilo gde u EU. U obzir dolaze ponude do 200 evra, napisala sam.

Moj rođendan se bližio i znala sam da na te pare mogu računati. Imala sam i nešto ušteđevine za lout kost avio-kartu, a trebalo je da pristigne i novac koji sam zaradila prošlog leta.

Na moje iznenađenje, elektronska pisamca su počela da pristižu. Već istoga dana. Zapravo, primila sam nekoliko i-mejlova, gotovo identične sadrzine.

Aglaja Ark iz Berlina, VJ Saskija iz Arnema i izvesna Davina Žuel iz Pariza bile su oduševljene mojom idejom i leto su žezele da provedu upravo sa mnom. Ubrzo smo postale fejsbuk frendice i počele da se dopisujemo.

I dok su Aglaja i Davina jednostavno prestale da se javljaju, Saskija je ostala uporna.

“Kada ćeš se ti već jednom uozbiljiti? Živećeš s nekim koga si upoznala preko interneta?” zvocala je moja keva, ali nju ionako već odavno nisam slušala. Kao ni čaleta. Jer njega ama baš ništa sem tenisa i politike na ovom svetu nije zanimalo, dok je ona konstantno jadikovala. Zbog mene, brata, čaleta, sopstvene keve, sestre, koleginica, svog posla, plate, poskupljenja. Zbog svega i svačega.

Uostalom, nije bilo razloga za sumnju. Saskija mi je pisala na besprekornom engleskom jeziku, a njen blog

na *Artspejsu* svedočio je o karijeri o kojoj ja nisam mogla ni sanjati. Saskijin profil na *tviteru* kao i njene fotke na *fejsbuku* uz mnoštvo prijatelja koje je imala, uveravali su me da ni od čega ne bi trebalo da strepim. Istina, Saskija mi je poverila da živi od pomoći države, ali to je bilo uobičajeno za one koji su se u zapadnoj Evropi bavili umetnošću.

Uprkos svemu, šansa da, zahvaljujući Sandri, nekoliko meseci ranije, upravo u Arnemu posetim Saskiju, pojavila se u idealnom trenutku.

Sandra je moja sestra od tetke koja s mužem i decom već godinama živi u Holandiji. Najpre je u Amsterdam stigao Marko, koji je tada još uvek bio samo njen momak. Holandska vlada je tih 90-tih, relativno lako delila azile. Bežeći od prisilne mobilizacije Marko je najpre otiašao u Berlin. Ali, pretpostavljam da je ljubav prema džointu, presudila da se nekadašnji panker zaustavi upravo u Holandiji. No, džoint i *Pistolsi* sada su Markova prošlost. Zakucani na marginama holandskog društva, sedeći na recepcijama trećerazrednih hotela, Sandra i on su zaboravili svoje snove. A njihov život danas liči na ono što su u Srbiji komentarisali s gnušanjem: na slušanje narodnjaka, gledanje satelitskog programa za dijasporu i euforične ljubavi prema zemlji u koju se nikada više ne bi vratili. Neverovatno, ali njih dvoje mrze sve što je holandsko. Sve sem svog novog državljanstva, holandskih pasoša i novca koji u toj zemlji zarađuju.

No, na sreću mojih sestara, braće i tetaka, i mene same, Sandra i Marko, svake godine, pošalju po jednu avio-kartu i nekog od nas pozovu u goste. Ove je zime došao red i na mene. Zahvaljujući čemu se i dogodilo da virtualna Saskija dobije realno obliče.

Uz pomoć jedne Holanđanke, čiji je stan Sandra u slobodno vreme spremala, Sandra i Marko su već neko vreme živeli u Jordanu, u predivnoj kućici od kamene opeke koja mi se, zbog prelepog vrta i ogromnih prozora s pogledom na kanal, na prvi pogled učinila čarobnom. Bila sam uverena, zapravo, da će se iz nje, svakoga časa pomoliti Ivica i Marica, s komadićem čokoladne fasade u rukama. Ispred njihove kuće su bili parkirani neki otkačeni bicikli. Komšijski prozori su bili osvetljeni, nije bilo zavesa na njima i jasno sam videla jedan mladi par kako u zagrljaju leži na sofí. I drugi, kako u kuhinji priprema večeru. No niko, sem mene, u njih nije zurio. Baš kao ni u dva mladića koji su se ljubili na ulici.

Pretpostavila sam da me ovde očekuje bajka. Jer, sve je izgledalo potpuno drugačije u odnosu na moj grad, socijalističku višespratnicu u kojoj sam živela, komšija koje su zabadale svoj nos u tuđe živote.

Bajka se naravno nije dogodila. No, Sandra se na sve moguće načine trudila da upoznam Amsterdam koji su tih prazničnih dana reklamirali turistički bedekeri: živ, strastven i brz. Prepun lala, klompi, marihuane, bluda, rasprodaja i turista.

Urban i kosmopolitski. Tako dekadentan i na momente, neshvatljiv. Jer, tik uz romantične kućerke, porodične hotelчићe i pomodne kancelarije, s obe strane kanala gnjezdili su se seks, *kofi* i *porno šopovi*, zadah i smrad: prelepe, polugole devojke nudile su se u izlozima, prizivajući nas bestidnim pokretima. Na ulici, kraj njih, vrzmali su se tamnoputi makroi, preprodavci droge i horde turista predvođeni turističkim vodičima. Sve vreme kanalima su dostojanstveno plivali *malarmeovski* labudovi dugih vratova, dajući svemu nadrealni, groteskni smisao.

I, sve je delovalo nekako pomereno: taj spoj nebeskog i plotskog, erosa i etosa, uzvišenog i niskog, pornografije i proklete ljudske znatiželje.

Sandra me je častila preslatkom haljinom. Aromatičnim i teškim holandskim sirevima. Pitom od jabuka. A onda više nije imala slobodnih dana i morala je da se vrati na posao.

Što sam ja dočekala s olakšanjem.

Jer, bez obzira koliko se ona trudila da me zabavi, Sandra je iz moga života odavno pobegla i mene njene priče nisu zanimale. Dosadan mi je bio taj njen virtuelni holandski život, mitovi o domovini kao i njena nostalgija. Bile smo potpuno različite. Ona se pomirila sa sopstvenim životom, ja sam euforično očekivala da mi se nešto dogodi, ona je izgubila stare prijatelje, mene moji još nisu bili razočarali; ona je bila opsednuta

sticanjem, ja time da novac što pre potrošim.

Sledećih dana sam obišla Muzej fotografije kao i kuću u kojoj je, sakrivena iza polica za knjige, Ana Frank pisala svoj *Dnevnik*. Posetila Rajks muzej, videla Rembranta i Verneru. Fotografisala prolaznike. Oduševila se Vorholovom *Merlinkom* u Stedeljiku, Van Gogovom (ili kako bi to oni rekli Fan Hohovom) *Sobom* i *Suncokretima*. Dodirnula stolicu u kojoj je sedeо Rembrant. S nekim Makedoncima koji su kao i ja, prvi put u svom životu kročili u Amsterdam, i na koje sam sasvim slučajno nabasala, probala sam holandski kanabis. I maštala sam o tome da se ovde jednoga dana preselim.

No, veče pre no što ћу se vratiti u Srbiju, sa Sandrom i Markom sam krenula za Arhnem, koji mi se, onako bajkovit i čist, već na prvi pogled dopao. Baš kao i holandska uličica, načićkana kućicama od crvenkastih cigala, u kojoj smo se, tragajući za Saskijinom adresom, zaustavili.

Zamislila sam već sebe kako ovde živim. Kako po čitav fotografišem ove Holanđane i njihove poetične kućice. I kako sa Saskijinim prijateljima ludujem na žurkama.

“E, ovo mora da je njen kuća”, rekao je Marko, šaleći se, zaustavivši automobil pred jedinom oronulom (i činilo se napuštenom) kućom u ulici, ne sluteći koliko je u pravu.

I dok smo se svi u nedoumici osvrtali tragajući za Saskijinim kućnim brojem, na ulaznim vratima te kuće, pojavila se jedna devojka. S kosom u neredu. I s osmehom na licu.

“Prepostavljam da mene tražite”, doviknula je, mahnuvši nam.

Iako je Saskija usred decembra bila bosa, u pocepanom starom džemperu, i mada su joj gotovo svi zubi bili načeti (kako se meni činilo slatkišima), nisam bila previše uz nemirena.

“Saskija je umetnica. Uz to Holandanka. Prirodno je da je neobična”, ubedivala sam samu sebe, ne shvatajući šta se dešava ili ne želeći to da shvatim. Saskija je bila pljunuta Kortni Lav. I bila mi je zbog Kurta Kobejna simpatična.

“Hajdete unutra, napolju je jako hladno”, rekla nam je moja *fejsbook frendica* pozivajući nas u kuću.

Ostavite nadu vi koji ovde ulazite, kao da je pisalo u predvorju njenog pakla. Osim laptopa, jedne stolice i stola, ničega nije bilo u sobi u kojoj nas je uvela. Niti jedna šolja, knjiga, bilo kakav odevni predmet ili ostaci hrane.

Memla i zadah su isparavali sa zidova.

I bilo je neobično hladno.

Saskija je bila prirodna i opuštena. Pričala je bez prestanka: o Tirani i Istambulu iz kojih se nedavno

vratila, Marini Abramović, Balkanu, lezbejkama, ljudskim pravima, globalizaciji, *vidžejingu* i globalnom zagrevanju.

Vokabularom na kojem smo joj nas troje zavideli. Inteligentno i argumentovano.

Mi smo uglavnom čutali. I zurili u nju.

“Sigurno želiš da vidiš celu kuću?” rekla je, uvodeći nas u prostoriju u kojoj se nalazio bračni krevet i tuš nad njim. Nisam, u stvari, bila sigurna da li je u pitanju bilo kupatilo s krevetom ili krevet s tušem? I koja je uloga tog tuša bila, jer je visio nad krevetom!

“Ovo će biti tvoja soba”, rekla je široko se osmehujući i ja sam zurila u njenu polupraznu vilicu.

“Predivno”, prošaptala sam ironično zamišljajući scenu u kojoj ja spavam a Saskija se tušira nad mojom glavom.

Baš kao i čitava kuća, i atelje, prekriven debelim slojem paučine i zaborava, delovao je nesrećno. Poput puzavice neka jeza je gmizala mojim telom, gušeći me.

“Sve izgleda mnogo lepše tokom leta. Uživaćeš u Arnemu”, rekla je Saskija, očigledno uhvativši moj užasnut pogled.

Samo sam joj klimnula glavom, odabравajući.

“Koliko dugo živiš u skvotu?” upitao ju je, odjednom Marko, jedini shvatajući gde smo se, u stvari, zatekli.

“Desetak godina. Ali, nemoj da brineš, sigurno nas neće seliti bar još dve godine”, odgovorila mu je Saskija.

Jedva sam čekala da izademo napolje. Što baš i nije bilo lako jer je Saskija dobila logoreični napad. Pravdajući se mrakom i mojim sutrašnjim putem, nekako smo se izvukli napolje.

“Vidimo se”, slagala sam, želeći da je što pre zaboravim.

“Meni je nje jako žao”, izjavila sam u kolima na šta se Marko razbesneo.

“Šta ti je? Nije ona za žaljenje već ti. Ona dobija socijalnu pomoć koja je duplo veća od plate koju ćeš ti u Srbiji zarađivati. Ako budeš imala sreće da se zaposliš. U nekoj školi, recimo. Ko joj je kriv što novac troši na heroin? U Holandiji svi imaju šansu”, razgoropadio se Marko, primetivši koliko me je susret s njom pomerio. Naivno prepostavljajući da je Saskija nesrećna umetnica koja nema ni prebijene pare, ja sam joj krišom, kraj kreveta ostavila kolačice koje mi je keva još u Srbiji umesila i, na silu, strpala u kofer.

“Samo ti ponesi ove kolače, sigurno će te Sandra i Marko nekud odvesti, pokaži tim uobraženim Holandanima da Srbi nisu za bacanje”, rekla mi je Nada ne znajući da se Sandra i Marko s Holandanima uopšte ne druže, ne sluteći da će njeni kolači završiti u stomaku jedne narkomanke.

“Ne shvatam kako sam mogla biti toliko glupa. Da se upoznajem preko interneta. Zamisli da sam potrošila lov u za avio-karte. I da sam završila kod Saskije”, rekla sam, užasnuta time u šta sam se mogla uvaliti.

“Ma, dobro je, nije se ništa desilo”, tešila me je Sandra, “samo se nadam da ti više neće na um padati takve ideje.”

“Naravno da neće. Samo, molim te, o ovome, Nadi, ni reči. Mogu da zamislim kako bi likovala što je bila u pravu”, rekla sam joj.

Nekoliko dana nakon mog povratka iz Holandije, Saskija mi se javila.

“Zahvaljujem se na kolačima. Dosta sam razmišljala o tebi i čini mi se da si ti jedna odgovorna osoba s kojom bih mogla deliti svoj dom. Nadam se da naš dogovor ostaje. Javi se što pre. Do skorog viđenja. Srdačno, Saskija”, pisalo je.

Istog momenta sam joj, pazeći da je uvredim, napisala da mi je veoma draga što smo se upoznale, ali da će, sasvim neočekivano, sledeći semestar provesti u Berlinu, te da od našeg druženja za sada neće biti ništa.

Na to se Saskija ponovo javila.

“Možda bih ja za to vreme mogla živeti u tvom stanu. Čujem da je u Srbiji sve mnogo jeftinije nego u Holandiji.”

“Na žalost, u Srbiji mladi uglavnom žive s roditeljima. U mojoj sobi će biti moj mlađi brat tako da ti

ne mogu pomoći”, odgovorila sam prvi put zadovoljna što živim s matorcima i što sam našla kakav-takav logičan izgovor.

I tako se VJ Saskija Ansink iz Arnema, koju sam zahvaljujući svojoj gluposti upoznala preko interneta, na moju se sreću, nikada više nije javila.

A Hollandija i Arнем su mi ostali daleki i strani baš kao što su i bili pre nego što sam se, tog decembra, tamo uputila.

Jelica Kiso

(Beograd / Srbija)

IZ RUKOPISA ŽIVOT

Život

Obuci mrtvaca, plati kauciju, nađi novi stan, spopadni mesnu vlast, prikupi priloge, šmugni u kapiju, iščezni u gomili, umukni kad spaziš dečaka starijeg od osamnaest. Nazuj cipele sa visokom potpeticom i tankim kaišićem preko risa, pripi zavodljiv šešir uz glavu s drskim obodom oko lica, šminku, prognanu, ne spominji, tvoje oči boje dukata, izgledaju kao da su tek iskočile iz kade, a već su spremne da uskoče u krevet. Zakrpi postavu kaputa, i manžetne pričvrsti. Drži ruku preko srca, pridržavaj ga, njegove parčice, kukom zgrčenog dlana.

Šalji tajne poruke prerušene u javne znake: ovuda, otvoreno, opasno je pustit muškarce starije dva puta, bez pratnje, na prodaju, traži se žena, soba, izdavanje bele haljine, apsolutno besplatno, dole, brza isporuka, na motoru. Zastani, razmeni poglede s drugim ženama, sličnim tebi, prekrsti se, skreni pogled, tamna koža jedne drugarice ističe svetlu put druge. Na ulici, na trotoarima, odloži igle. Udobnost vesla, još uvek toplog od pegle, iz korpe koju je koristila i tvoja majka. Na tebi, s manje oklevanja nego ranije; izrasla si pod tim vrućim nadzorom, i grčevito prionula uz sopstveni kovčeg.

Strašnom i nedoličnom brzinom, u crvenim haljinama, i ljubičastim podsuknjama, u žutim cipelama, i naravno sa čađavom muzikom koja podjaruje. Krpice, vratи mi moje krpice, kojima sam obmotala vrele drške: krpe za prašinu, podmetače za saksije i šolje čaja, trake vezane oko vodovodnih cevi, fitilje za uljane lampe, dečije kravate, lažne čarape, rupe na kišobranima, pero, perce.

Zabava za odrasle

Sve što se dešava, dešava se pri punom osvetljenju. Ništa nije ilegalno, ništa nije zabranjeno, platiš, uđeš, ono što kažeš zabavnije je nego u tvojoj kuhinji. Smeješ se do mile volje, zvoni smeh, uže niko ne povlači. Zanemoćaš, pa podižeš suknu, hladiš trbuh, dodir kolena s kolenom po bifeu, slučajan ili nameran, uvek slučajan, iako ti već narednog trenutka štipa bradavicu. Obesno, grešno, potajno, pramen kose je izgubio ukosnicu. Zabava za odrasle, od dima, vodke i oznojenih, neokupanih tela, probijena ženska čarapa, izbrisana karmin, i ostalo. Uvežbavaju kući pred ženama. Devojke se zgledaju. Zašto нико ne zameni sijalicu već jednom? Odrasli znaju šta rade: sve je sada, kao u ratu, ništa nije pogrešno, važno je zadržati prisebnost, biti lukav i proračunat, postaviti cilj, trijunfovati, uz obavezne saveznike, pa i suparnike. Sve same fantastične mogućnosti. Devojke su oborene s nogu. U svetu odraslih sve se odigrava pri punom osvetljenju, sve ili ništa. Bela sijalica gori, plafon je visoko postavljen.

Proleće jednog samca

Otvaraju se vrata, ista ona vrata koja pridržavaju jedni za druge, u usplahirenoj retorici, retorika metalnog novčića koji Ciganka proverava zubima, bez većih ambicija od senzacionalističke štampe u kojoj se nalaze biseri lirizma.

Mašta o sobici u kojoj živi kao samac, pomisao na to da je podeli s nekim koga je samo okrznuo pogledom na ulici. Konkretnost ljudskih izraza svedoči o tome da su cigle ugrejane od sunca, zbog neologizma cigli butine se znoje i plaču, zajedno sa crvenim maramama kakve imaju još samo mašinovođe. Njegov šešir, hlad od usijanih metafizičkih noći, ne baš kicoški, ali svakako nakrivljen, njegova ogledala, igre malog miša, prema reci tekućih zbivanja, prema raskršćima i novim modnim cipelama, koje neprestano opisuju krugove po gradu. Bordelska iskustva i stisnute pesnice, provizorijum lepog i ružnog, na mahove, slobodan, ipak, ali ne da vaskrsne iz mrtvih, niti da hoda po vodi, nego da uradi nešto što će i njega samog nadrasti, nešto spasonosno, uticajno, javno. Zgrade, nakošene bandere, izglođane telefonske žice; prostor nastanjen prodajom poverenja, prodajom izdaje; domovina, neuzdignuta; ništa nije dovedeno u red, sve ide glatko. Diskretan novac, novac koji šuška dva puta, deca koja mucaju, bose noge, pacovi, kad se vadi parčence stakla iz tabana, bez inscenacija, svako ponaosob dograđuje i naslućuje celovitost.

Jasna Žmak
(Zagreb / Hrvatska)

B

Na početku je ilo najteže jer valjalo se naglo naviknuti na život ez njega. Nestalo je najednom, iznenada, ez upozorenja, ez najave, doslovno preko noći. Navečer je još ilo tu, ujutro ga više nije ilo.

Na početku je ilo najteže, ali ni kasnije nije ilo lako, jer i sada, devet mjeseci kasnije, ne prođe dana da se ne sjetimo njega. Jer tamo gdje je nekad ilo slovo, sada je samo praznina.

I dok ti misliš da je to znak od oga, ja mislim da je za to kriva naša mačka. I dok ti inzistiraš na kupnji novog kompjutera, za što objektivno nemamo novaca, ja ojeručke prihvaćam našu novu sudinu i polako se privikavam na život ez njega.

Doro da nam nije nestalo A, pokušavam te utješiti, to i stvarno ilo gadno, da je nestalo A, to i odmah skužila. To i odmah skužili svi. I doro da se jedna od nas ne zoveojana ili arara.

Tei svejedno i dalje to pada puno teže nego meni. Ti još uvijek nisi prihvatile njegov nestanak, ni danas, devet mjesec kasnije, i često se praviš da je i dalje s nama. Zato u pisanju koristiš samo riječi ez njega i često pretražuješ internet u potrazi za sinonimima, to

ponekad traje satima. Ja onda vičem na tee, kažem ti *Moraš prihvatiti njegov nestanak, moraš*. A ti staklenim pogledom pogledavaš kroz prozor, kao da svaki tren očekuješ njegov povratak, kao da slova padaju kroz prozor.

Aceda više nikada neće iti ista ponavljaš iz dana u dan. Više nikada nećemo moći u eč, eograd, arcelonu, erlin, narajaš, svi najolji gradovi počinju sa njim. O urmi da ne govorim... A ja te pokušavam uvjeriti da ćemo moći, da oni nisu nestali, da su i dalje tu, u svijetu, kao što je i to slovo koje nam nedostaje i dalje tu, u jeziku. Samo ga nema na našem kompjuteru.

Ipak, ni ja nisam imuna na tu glasovnu promjenu, najveću u našem životu, i već noćima sanjam kako me ganjaju ikovi, sanjam kako tone anana pada po meni, sve dok me potpuno ne zatrpuju, sve dok se ne ugušim u njihovom žutilu. Usred noći udim se onda znojna i u panici, i proklinjem našu tipkovnicu i dan kada je progutala to malo trušasto slovo koje joj ništa nije skrivilo. A ujutro se, za doručkom, pravim lesava, pravim se da ništa nije ilo. I kad me pitaš zašto sam sinoć vrištala, sve svalim na ad lue oyse. *Opet su me preili, u snu, kažem ti, vikali su: leziko, lezo jedna, pa zaključim, to i ila jedina prednost da to slovo nestane, onda i nestao i njihov akronim.*

Ti se na to isprva nasmiješiš, ali se onda naglo uoziljiš. *A šta ako je zarazno?* pitaš me. *Šta ako skoro počnu nestajati i ostala slova?*

A ja ti, iako sam jednako prestravljena tom mogućnošću, samouvjereno odgovaram *Onda čemo izmisliti nova.*

Pa se okrenem natrag k kompjuteru i pokušam zamisliti takav svijet, svijet u kojem zilja polako nestaju sva slova. Jedno po jedno, dok ja piem pri u na na oj poroznoj tipkovnici, neku kratku, sasvim ezna ajnu pri u, koju u kasnije pokloniti te i. Pokuavam oku iti ez kojih i slova najlak e mogla, a koja i ranila do poslje njeg aha. Vjerojatno ih prvo ala ijakritike, akljuujem, njih je najlak e amijeniti, iako i ona ostala i e svo pre imena. io i to po ratak usmenoj knji evnosti, i samo lasnici i u toj konstelaciji si urno oti li a nji. a ih bi se dr a a u ima. A i i osta a s ova i mi i o te ko ati er i e no s ovo e mo e sta ati sa o, to e si ur o. U to am a a to po to i ur a. o a u u a u u a e o, a e u e, a e o a a u e no a u o, a a a u i e , e e i, . . . a . .

SADRŽAJ

UMJESTO PREDGOVORA

Bojan Krivokapić, Maja Klarić, Merima Omeragić

5

POEZIJA

Ida Pavlić	11
Aida Džiho-Šator	14
Jelena Andelovski	17
Kristina Posilović	19
Sanda Lončar	22
Gordana Kralj	23
Sedina Brkić	25
Elna Kurtović	28
Gordana Smuđa	29
Katja Knežević	30
Vitomirka Trebovac	32
Aleksandar Hut Kono	33
Jovanka Stojčinović Nikolić	36
Uglješa Vuković	37
Ives Buljan-Gladović	42
	155

Davorka Vidović Lipljin	43
Gordana Tkalec	45
Lela Kralj Lisinac	46
Marina Žebeljan	49
Andreja Hlupić	50

PROZA

Želimir Periš	53
Lada Vukić	64
Jelena Svirčić	69
Aida Šećić	78
Ksenija Kušec	83
Ivana Gudelj	88
Bojan Marjanović	98
Anđelka Korčulanić	102
Loris Gutić	108
Vitomirka Trebovac	115
Iva Tkalec	119
Bojana Ivković	129
Elizabeta Končić Trlek	131
Ljiljana Maletin	137
Jelica Kiso	148
Jasna Žmak	151